

tollu levelezője Magyarországból. Ez is oly érdem, melyet Lukács Móriczról szólván, felejtünk soha nem lehet. Az 1848. előtti magas időkben ő volt hazánkban a haladási eszmék egyik legkitünőbb bajnoka az irodalmi téren.

A forradalom utáni évtized nagyobb részét utazásban töltötte Németországban, Svájcban, Belgiumban, Francia-, Angol- és Olaszországban. Ez utazásai alatt tett tanulmányainak irodalmi eredménye gyanánt említhetjük az újabb Budapesti Szemlében megjelent történelmi értekezését „Róma régibb történeteinek hitelességéről és eredetéről” s egy philológiai dolgozatát „A román nyelvek alakulásáról.” Ezenkívül írt és az Akadémiában elmondott két emlékbeszédet, az egyiket *De Gerando Agost*, a másikat *gróf Teleki László felett* (ezt annak idejében lapunk is közölte); mindkét férfinál, különösen gr. Teleki Lászlóval Lukács Móricz, gyermekévé óta szoros baráti viszonyban állott. A múlt években megjelent tőle több politikai vezérezik a „Pesti Napló”-ban, s ismét több tudományos dolgozat a „Budapesti Szemlé”-ben.

A magyar tudom. Akadémiának újraalakulása alkalmával 1858-ban a politikai és társadalmi tudományok osztályának levelező tagjai közül *tiszteleti tagnak* választották a nyelv- és szép-tudományi osztályba, s legújabbban a nyelvtudományi bizottmány *elnökévé*. Végül még csak annyit átalánosságban, hogy az újabb mozgalmas években Lukács Móricz a politikai, tudományos, művészeti és társadalmi téren elismert munkásságot fejtett ki, mint tagja a volt pestvárosi képviselő-testületnek, mint rendes tagja a Kisfaludy-társaságnak, mint választmányi elnöke a magyarországi műegyletnek és bizottmányi tagja majd minden fővárosi közhasznú társulatnak. Iratait s működését általában komoly készütség és tanulmány zamata, világismeret, nemes izlés, józan haladási szellem, ember- és szabadságszeretet jellemzik. Adjon az ég a hazának sok ily jeles férfit!

Mi kár, hogy elszórva megjelent műveit még mindig nem bírja irodalmunk egy közös gyűjteményben!

Szilágyi Mihálynak szomorú dalai török rabságában.

„Szilágyi Mihály túmlócs rostélyán kintédegi vala,
Kobza kezében, keszerve nótát szepen veri vala.”
(A szendrői névtelen, 1571.)

I.

Itt ülök fogságban
Sztambul városában,
Fekete börtönben,
Nagy szomorúságban.

Ifjú életem
Tümlőcsben töltötem:
Kardbíró karomat
Bilincsben gyötrenem!

Fekete börtönben:
Hőfőhé lélekkel,
Meghervadt orcával —
Meghervadt étellel.

Könyekkel ébrednem,
Könyekkel álmodnom,
Szárz kenyer, vízzel
Itten nyomorognom!...

Hervadok, hervadok,
Nagy bokros bánatban:
Miért kell epednem
Nehéz rabláncokban?!

Istenem, Istenem,
Irgalmad sugára:
Hasson le a nyirkos
Börtönnek aljára!

Ne hagyja hervadni
Gyöngy-fiatalságom:
S adja, adja vissza
Arany szabadságom!!

II.

Oh milyen lassan mulik az éjjel:
Fohászkodással, keserűséggel!...
Kemény fekhelyemen
Százszor megfordulok, —
Szememet az álom csak ne kerülne el!

Hallom, a börtön mohos faláról
Büzhödt viz cseppje a mint aláhull...
Tán engem szánt meg itt,
Tán értem könnyezik
Kemény fal, — lágyulván keblem bánatától!

Nagy Isten, atya nyomorultaknak!
Szabadítója szegény raboknak!
Add: szívök lágyuljon,
És könyjük csorduljon
Azoknak, a kik engem nyomorgatnak!

Kónél hogy köbkek ök ne lennének, —
Te hű szolgálón könyörülne!...
Börtön-pokolból
Szép mennyországba:
Magyar hazámba el kieresztnének!!

III.

Koboz a kezemben,
Ének az ajkamon:
Te rólad zengek én —
Édes szülőhonom!

Szép kéklő béreceid:
— Ugy eszembe jutnak —
Hol vadbokok árnyán
Karsu özek futnak.

Hol szép szarvasokra
Vadásztam egykoron:
Véghetlen vadonban,
Véghetlen — szabadon!

Sárga-rigók fütyje,
Vadgalamb bugása,
Méla kakukkszólas,
Siók zuhogása....

Ezer nyíló virág
A völgynek aljában:
Mintha szép leánykák
Ülnének sorjában;

Mig fönna a bérczetőn
Százados falával
Bámul a lovagvár —
Komor méltósággal.

Piroslik a földél
Tornya tetejében:
Mint a biborkalpag
Vén legény fejében.

Hej abban a várban
Jó leventék laknak:
Százpróbas bajnoki —
Nagy véres hadaknak.

Szívök: honszerelem
Lobogó lámpája;
Kérdjök: e lámpának
Éles, égő lángja....

Mikor esata nincsen.
Összegyűlnek itten,
Függő mécs lánginál,
Boltíves teremben.

Körül a falakról
Ösi buzogányok,
Vérorszás hadbárdok
Bámulnak le rájuk....

S mikor felcozintván
A honáldomásra:
Serlegek harangja
Csendül egyremásra:

Akkor ott a szürke
Góth oszlopok mellett —
Régi poros zászlók
Halkan meglebbenek....

Künn az ablak alatt
Ugy zúg a vén hársfa, —
Olyan kísértetes
Sugása-bugása!....

Lombjain feltámadt
Szellemek sohajtának:
A nagy áldomásra
A kik fölriadtak....

Távol bérecek mögött
Kél a holdvilága.
S besüt az ablakon
Holtfehér sugára.

S a hosszú góth ablak
Mint halvány kísértet —
Néz a hőökre, kik
Elcsöndesülének.

Figyelve hallgatnak
O csatadalokat:
Ifjú hegedős
Éneklí azokat.

S a mint fölharog a
Csaták riadalma:
Arcozók' kigyulasztja
Az ének hatalma....

Hallgatják, hallgatják —
En is szinte hallom...
Oh de mit én hallok:
Azt enmagam dalom!

Itt ülök fogságban,
S dalt zengek rólatok:
Ifjú hegedős,
Hadrontó bajnokok!

S kobozom hurjaira
Könyeim peregnek:
Csördülvén lánczai
Lantverő kezemnek! —
Thaly Kálmán.

A debreczeni kastély.

Irta JÓKAI MÓR.

Második rész.

(Folytatás.)

Már hiszen, tiszta lehetlenség is lett volna, abból valamit elhinni, a mit Szulali össze-visszafecsegett, akár Asszán basának Váradon, akár Stahr kapitánynak Szatmárott, miután külön-külön mindegyik ismert egyet a szóban forgó személyek közül.

Asszán basa ismerte jól még a háztáját is, a hol a héviz mellett Igyártó debreczeni bíró leánya lakott. Kocsmárosné volt az, és igen tisztességes hirben állt. Megfordult a házánál maga Asszán basa is elégszer, s semmi rozsat a fiatal menyecskéről nem tudott. Annyi bizonyos, hogy férje az asszonynak nincsen: ő maga azt mondja, hogy volt; de a hadjárat alatt elesett, s ugyanazért Csukásné ifjasszonynak hivatja magát. Az tehát nem állhat, a mit Szulali beszél, hogy ő hallotta, mikor az elpusztult Keresztszegit a menyecske „édes uram”-nak czimezé; mert Keresztszegit sohase látta senki Nagyváradon.

Hogy a menyecske mért nem megy apja házához Debre-

cenbe vissza, annak egy igen világos, és egy igen homályos oka van.

Az igen világos az, hogy itt igen jó keresete van. Annyi aranyat, ezüstöt vesz be a török kalmároktól, kik ezen utaznak át, a mennyit a debreczeni bíró sohasem lát, s saját háza is van már, szőlőkerttel együtt.

Az igen homályos ok pedig az, hogy Debreczenben minden ember ismeri egymást s a pletykakereső népek nem igen akarják azt elhinni, hogy egy férj nélküli menyecskének — hogy is fejezik ezt ki magyarul szemérmes virágnyelven? — hogy „leesett a férje az ugorkafáról s akkor törte ki a nyakát.” Nem szokták azt jobban magyarázni.

De még hihetlenebb volt a mese a szatmári kapitány előtt, a ki viszont Keresztszegi uramat attól a naptól fogva ismeré, a hogy Debreczenből elszakadva Szatmárnémetiben letelepült s ott timármesterséget kezdett; igen iparkodó ember volt; a tiszt urakkal mind jó barátságban állt; a tanácsban is helyet foglalt s a kiről városszerte köztudomásu dolog, hogy nőtelen és soha sem volt felesége.

Lehetne-e e két különvárosban lakó férfiről és nőről azt a csodát feltenni, hogy ök egy házaspár, még pedig egymást szerető pár; de a kik egymással csak egy kísértetlaktá tanyán találkoznak, fégyveres czimborák gyülekezésében, s ott mivelik az ország-föhláborítás nagy tudományát! a helyett, hogy örülnének az életnek, mint más; s a mig fiatalok, járnának szerelemben és boldogságban s biznák a világ folyását a maga útjára.

Pedig hát mindaz igaz volt az utolsó szóig, a mit Szulali beszélt.

Keresztszegi lakott Szatmárnémetiben; a felesége pedig Nagyváradon.

Soha egyik sem látta magát abban a városban, a hol párja lakott.

Cselédek, utazók, vásárosok czime alatt járt kelt egyiktől a másikhoz a hívek csapatja, kik a kötött békében meg nem nyugodva, cselszövénnyel iparkodtak újra harczot előidézni; ezek hordták a tudósításokat, a mik egyfelől Stambulból, más oldalon Bécsből, harmadikon Kolozsvárról jöttek.

Senkisérm gyanítá e kis, jelentéktelen szövetség létezését; az egész csendes világ meg volt nyugodva abban, hogy az idén nem lesz háboru. A két császár ki van békülve örök időkre, s a fejedelm Erdélyben örül a kis uraságnak, melyben senki sem háborgatja.

Azok pedig, kik e titkos szövetségnek tagjai voltak, nagyon jól tudták, hogy négy pallos között járnak, az egyiket a császár, a másikat a szultán, a harmadikat a fejedelem, a negyediket maga Debreczen tartja fejeik fölött megemelve.

Ezért nagyon óvatosak voltak. A szövetségbe csak olyant vettek fel, kiért három másik jót állt a fejével, s az árulóra halál volt szabva.

Nem is fordult elő ily eset közöttük, csupán akkor, midőn Szulali véletlenül megleste összejövetelüket.

Keresztszegiekéi ez árulásról is értesültek mind Szatmárott, mind Nagyváradon s akkor az a rendelet adatott ki, hogy három hónapig, szüret bevégeztéig moczcanni sem szabad senkinek: hadd alügyék el a hir; hadd hazudtolja meg az általános csend a híresztelt összeesküvést.

Voltak, a kik Szulalit ezért halálra akarták keresni, de Keresztszegi azt tanácsolá, hogy nem kell őt bántani, halála megerősíténé a mondat; míg ha futni engedik, megmarad felőle a vélemény, hogy bolond, s egy bolond szavai mit ártnak?

Igy lön, hogy egész szüret végeig oly álló csend és hallgatás volt a Tisza és Maros környékén, mintha legjobb barátságban volna az egész világ. Soha sem volt a vásár olyan népes Debreczenben, soha a diákok olyan szorgalmatosak a kollégiumban, soha a szüretnek olyan vigak, mint ebben az esztendőben.

Mert tudni kell a magyar embernek azt a természetét, hogy neki, hacsak a sarkáról nem huzzák a bört, mindjárt egyszerre jó kedve van, s a busuláshoz csak igen nehezen lehet hozzászoktatni.

Szüret után való első vasárnap tartotta Igyártó bíró mostoha-fia első prédikációját a nagy templomban. Igyártó, hogy visszakértült Debreczenbe, másodsor is megházasodott.

Bíró uram papnak nevelte mostohafiát, ki gyöngé testü, de

erős elméjü ifju volt; kár lett volna a tudományokra nézve elvesznie.

Ezért benn is lakott a kollégiumban, a többi fiatalssággal együtt. Tanárai, a nagytiszteletü tudós urak ki nem fogytak dicséretéből, a mily szorgalmas, lángeszü és különös csendes, szelid természetü ifju volt. Társai nagytiszteletben is tarták s ha valami viszálkodás volt benn a tápintézetben, azt rendesen ő intézte el; nem került a tanári szék elé.

Ki hitte volna, hogy e szelid, tudományos ifju épen a vezetője azon harcziás szövetségnek, mely a kastély titkaiba van avatva.

Midőn az ifju hitszónok első prédikációját tartá, tömve dugva volt a templom, hallották már hírét, mily szépen, mily kitünő lelkesen tud szónokolni, s akarta látni minden ember bíró uram fiát a szónokszéken.

A felvett szent szavak Mózsés első könyve XII. részének 11. verseiből vétettek.

„Övezétek fel derekaitokat.”

Az ifju hitszónok igen szép dialektikával tartá beszédét, melynek folytán, beszédét szokásosan három részre osztva; az első részben bebizonyítá, hogy az ur népének igaza volt, midőn az egyiptombeli nyomorgatók ellen felzúdult, s a szolgaság jármát leráztá; a második részben előadá rendén, hogy mivel igaza volt Izraelnek a zúgolódásra, menekülésében meg is segítették a seregeknek ura által; a harmadik részben végre reassumálta, hogy a kik tehát méltatlan sanyargatások alatt szenvednek, várhatják az ő törekvéseikben az urak urának segedelmét.

A gyülekezet el volt érzékenyülve a szónoklaton, ifja véne, férfias asszonya magasztalá templomból kijövet a fiatal theologust, s nagy papot jövendőt belőle. Azt pedig csak az adeptusok tudták, hogy ez a jelszó: „övezd fel a te derekadat,” mely tudtal adja az egymáshoz tartozóknak, mikor kezdődnek a cselekvés napjai?

(Folytatás következik.)

A pánczélos hajók első csatája Észak-Amerikában.

Az 1862. évi márcz. 8-ika, ha minden nem csal, korszakot alkotand a történetben. E nap óta, a Monroe erőd közelében vívott tengeri csata következtében, Angolország tulsulya a tengeren csaknem árnyékként tűnik fel. Csak néhány hét előtt még azzal dicsékedett az angol sajtó, hogy Nagy-britannia, háboru esetében, Észak-Amerika tengeri hatalmát egy pillanat alatt képes volna megsemmisíteni. Most azonban halált adhat Anglia az égnek, hogy a kilátásban volt háborut kikerülhet, mert minden valószínűség szerint aligha óriási kudarcot nem vallo: volna.

E merészek tetsző állításunk jogosságát, mely a fönnbbi eseményen alapul, igazolja nemcsak az összes európai sajtó utján nyilvánult közvélemény, hanem főképen azon gyökeres reform, melyet az angol és francia kormányok, az említett csata óta, tengerészetiükben már eddig is életbe léptettek vagy még ezután életbeléptetni szándékoznak.

Tekintsük közelebbről a nagy horderejü eseményt, mely a tengerészeten oly egyszerű mozgalmat keltett. F. évi márcz. 8-án a Monroe szövetségi erőd bástyáiról észrevették, hogy a szakadók rég várt flottája, mely két pánczélgőzösből, néhány ágyunaszádból s egy sajtáságos, uszó háztetőhöz hasonló járműből állt, — a norfolki kikötőt elhagyván, az öbölben horgonyzó szövetségi flotta felé tartott. A sajtáságos jármű a „Merrimac,” egykori szövetségi fregatt volt, mely Norfolkban a szakadók általi megszállásakor elsüllyesztetvén, ez utóbbiak által a tengerből kiemeltetett, s uszó-üteggé változtatván, „Virginia” nevet nyert. A dolog csatára került, s a szövetségi flotta egy része rövid idő alatt megsemmisítettet, sőt ennek minden hajója kétségkívül tönkre jutott volna, ha végre egy másik pánczélszélőhajó, a New-Yorkból érkezett „Monitor,” a „Merrimac”-ot (új nevéna „Virginia”) meg nem támadja, s visszavonulásra nem kényszeríti.

A „Merrimac” erősen megvasalva s 2 százfontos armstrong-ágyuval és 8 tizenegy ujnyú dahlgreen-mozsárral volt fölfegyverezve. Vele szemközt két régi vitorlás fregatt állt: a „Cumberland” 20, és a „Congress” 40 ágyuval, s három szövetségi gőzös: a „Roanoke,” „Minnesota” és „St. Lawrence.” A „Merrimac” mindenekelőtt a két elsőtt támadá meg. Ezek vitézül álltak ugyan ellent, de vezetőik csakhamar meggyőződhetek, hogy golyóik a pánczélos ellenek nem árthatnak. A „Merrimac” most egész erejéből nekijáratott a „Cumberland”-nak, s miután ennek egyik oldalát éles orrával bezúta, hirtelen a hajó másik oldalára fordult, s azt is bezúzván, a szerencsétlen „Cumberland” néhány percz alatt elsüllyedt. Ezután a rettenetes „Merrimac” a „Congress” ellen fordult, az is hasonló sorsra jutattandó. A fregatt kapitánya, látván, hogy a szörnyetegnek sikerrel ellent nem állhat, jónak látta magát megadni.

A többi három szövetségi hajó két társa segítségére sietett, azonban semmire sem mehettek, sőt maguk is tetemesen megsérültek a „Merrimac”

golyói által. De ez utóbbi sem mert az erődhöz nagyon közel evezni, s így, midőn az alkony beállt, társaival együtt visszatért Norfolkba, hogy a harcot másnap még nagyobb erélyvel ujtassa meg, s az ezuttal elmulasztottat kétszeresen helyrehozza.

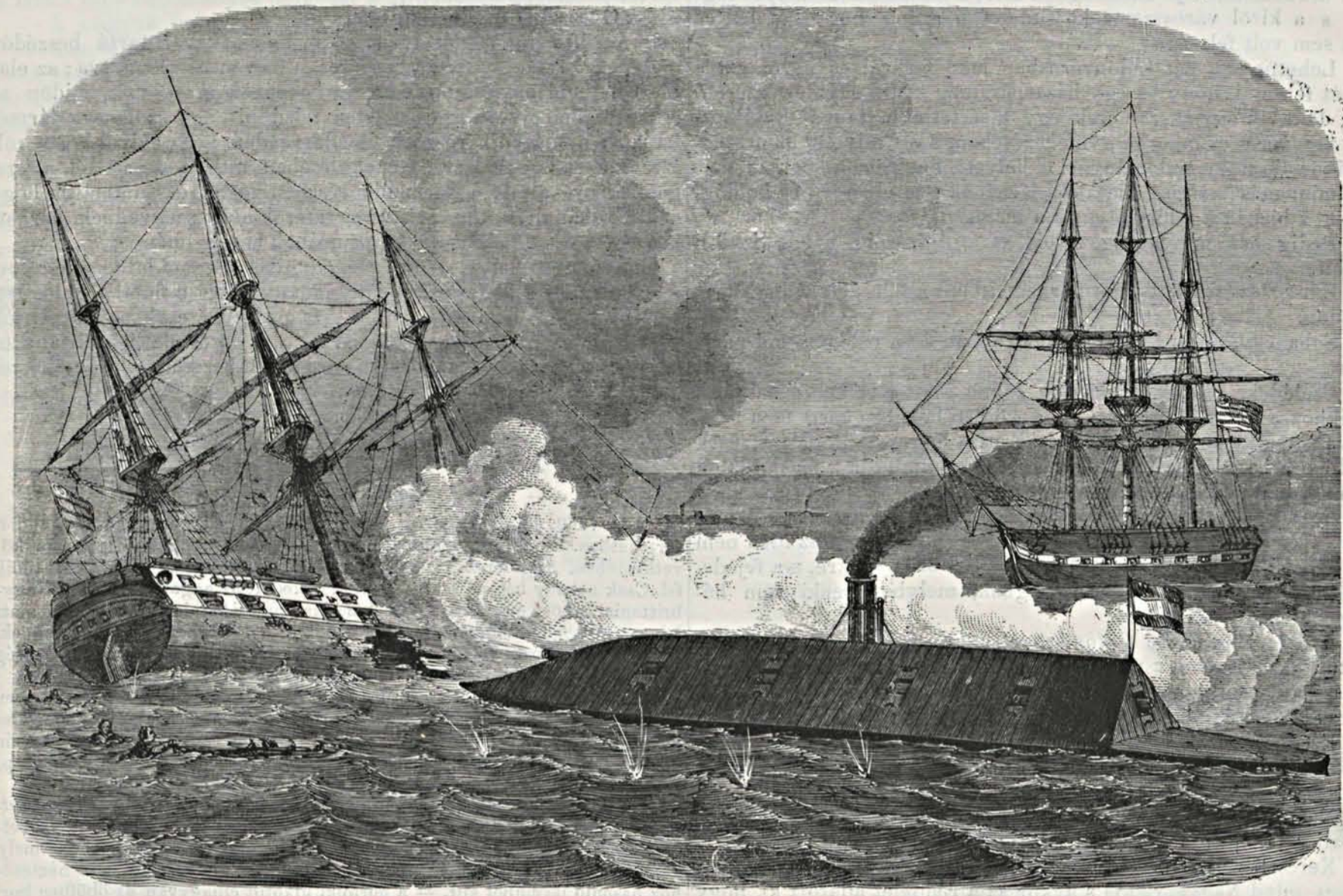
A „Merrimac“ vezetője, a sikertől elkapatva, teljes bizalommal volt a másnap győzelem iránt; azonban számítását a sors keresztülhúzta. Monroe előtt e közben egy jármű jelent meg, mely hivatta volt, a megújítandó csatát az unió részére dönteni el. E jármű az Ericsson mérnök által épített „Monitor“ uszó-üteg volt, mely egészen váratlanul jelent meg, s mint egy Dávid tünt fel, ki a szorongatott népnek Goliáth ellen segélyt volt nyújtandó.

Neki csupán két ágyuja volt a „Merrimac“ tíz ágyujával szemközt s ez utóbbi nagyságra nézve háromszor multa fölül. „Kicsiny a bors, de erős,“ azt tartja a magyar ember, s e közmondás ezuttal is teljesült.

Másnap kora reggel megjelenik a „Merrimac“, s azonnal megkezdí a tüzelést a „Minnesota“ ellen. De a kis „Monitor“ sem volt rest; egyenest a támadó ellen evetett s kisütötte rá két, 184 fontos ágyuját, mire a nagy „Merrimac“, mintha két rettenetes mennykő csapott volna belé, egész fené-

Wooden hadnagy, a hajó parancsnoka, ki a toronyban állván, midőn egy ellenséges golyó okozta erős rázkodás következtében, a belső deszkafal összezuzott, ennek egy szálkája szemébe repült.

A „Monitor“ az Ericsson által feltalált uszó-üteg, mely csak 18 hüvelyknyire áll ki a vízből s lapos födélzetén egy kerek torony, a kémény és hátulsi részén egy koczkaalakú órház van. Ütközet esetében a kémény és órház leeresztetik, úgy hogy a födélzetén csupán a 20 láb átmérőjű, 10 láb magas torony látható. Midőn a kémény leeresztetik, a füst és gőzök a födélzetén alkalmazott rostélyzaton tódulnak ki. Még a kibocsátott gőz is igen jó védelmi eszközül szolgálhat, mert egy saját szerkezetű készülékkel tetszés szerinti irányt adhatnak neki, s végig söpörhetnek vele a födélzetet, ha a hajó elfoglaltatnék; az ily kibocsátott gőz igen nagy károkat tehet a hajóra merészkedő emberekben. Az órház a hajó hátulsi részén 5 lábnyira emelkedik föl, s a kormányos és vezénylő tiszt védelmére szolgál. Ez órház vasból készült s koczkaalakkal bír; az ujonnan építendő ágyunaszádoknál azonban gömbölyüre fogják azt építeni, mert így az ellenség tüzelésének még jobban ellentállhat. A tornyot minden irányban forgatni lehet, s a rajta levő lörések nem tágabbak, mint az ágyucsővek kitolására szükséges. A

Cumberland.

Merrimac.

Congress.

A páncélos hajók első csatája. (1862. márcz. 8-án.)

kig megrendült. Most látta csak a „Merrimac“, hogy ezuttal emberére talált, jobban kell vigyázni; azonban armstrong-ágyui nem ártnak az ellennek. hiában van minden erőködése, s oly helyzetben érzé magát, a minőbe tegnap ő juttatta elleneit. A kis „Monitor“, föl sem véve az ellene szórt golyókat, a „Merrimac“-nak majd egyik, majd másik oldalára tüzel, kipuhatólandó annak gyenge oldalait. Végre a „Merrimac“ emberei csákyázní kezdik az ellent. Azonban csak egy lapos, vaslemezes födélzetet látnak minden lyuk és nyílás nélkül, s rajta egy tornyot, melynek lörese meg-megnyílik, hogy egy-egy golyóval köszöntse elbizakodott ellenét. — Sietve félbehagyják tehát a csákyázást, hogy más utmódot kisértsek meg.

Most a „Merrimac“ egész erejéből a „Monitor“-nak iramodik, s ezt kettős ormányával oldalba löki; de ez is csak arra szolgált, hogy a támadó annál közelebből érezze a kis „Monitor“ golyóinak borzasztó erejét s általuk sérülést szenvedjen. Páncélsája nem törtött ugyan át, de belsejében állítólag tetemes károkat szenvedett, s ingadozni kezdett, miért is lehető gyorsasággal sietett a reá nézve oly veszélyessé vált csatát odahagyni s a norfolki ágyuk védszárnnyai alá menekülni. Így folyt le a csata a két amerikai páncélhajó közt. A „Monitor“ ura maradt a csatátérnek; egyáltalában semmi sérülést sem szenvedett, s sebesültje is csupán egy volt:

mint az ágyuk kisüttek, a lörések maguktól záródnak be egy erre szolgáló készülék által, s midőn az ágyuk megtöltve előbbi helyeiket elfoglalják, ismét maguktól nyílnak fel. A födélzet áttört vaslemezekből készült s kovácsolt vasoszlopokon nyugszik. A födélzetén lörések is vannak alkalmazva, melyeken a világosság a hajó belsejébe hat, s egyzersimind arra is szolgálnak, hogy azokon át a hajóra lépő ellenséget puskatűzzel fogadhassák.

A torony egy hüvelykes vaslemezből áll, melyre két más, ugyanily vastagságú vasrétog van ráforrasztva; ezt újra hat rétegű vaslemezek borítják, melyek mindegyike egy hüvelyknyi vastag vaszeggel van erősítve, úgy hogy, ha az egyik lemez meg is rongáltatnék, könnyen ujjal pótolható. A hajtógépezet két csőalakú, vízszintesen fekvő kazánból és két hengeralakú sűrítőből áll 40 hüvelyknyi átmérővel, 22 hüvelyknyi térral a dugattyu számára. Daczára azonban e hatalmas gépezetnek, a „Monitor“ sebességre nézve az angol és francia vértés hajókkal nem vetélkedhetik. A hajó belsejében a tiszték tanyái tágasak és jól beosztva. A második födélzet alatti tér 12 láb hosszú s 34 láb széles, a felső födélzet hossza 172, szélessége 41 láb.

Ezen történelmileg nevezetes csata óta alig mult el néhány hét, s az összes tengerészeti hadügyben már is feltűnő mozgalom vehető észre. A

páncélos hajók utáni vágy élénken foglalkoztat minden kormányt, s ezek közt leginkább a két első nagy hatalmasságot: Angliát és Franciaországot. Igen valószínű, hogy az eddigi tengerészeti védrendszer lényeges változásoknak lesz alávetve.

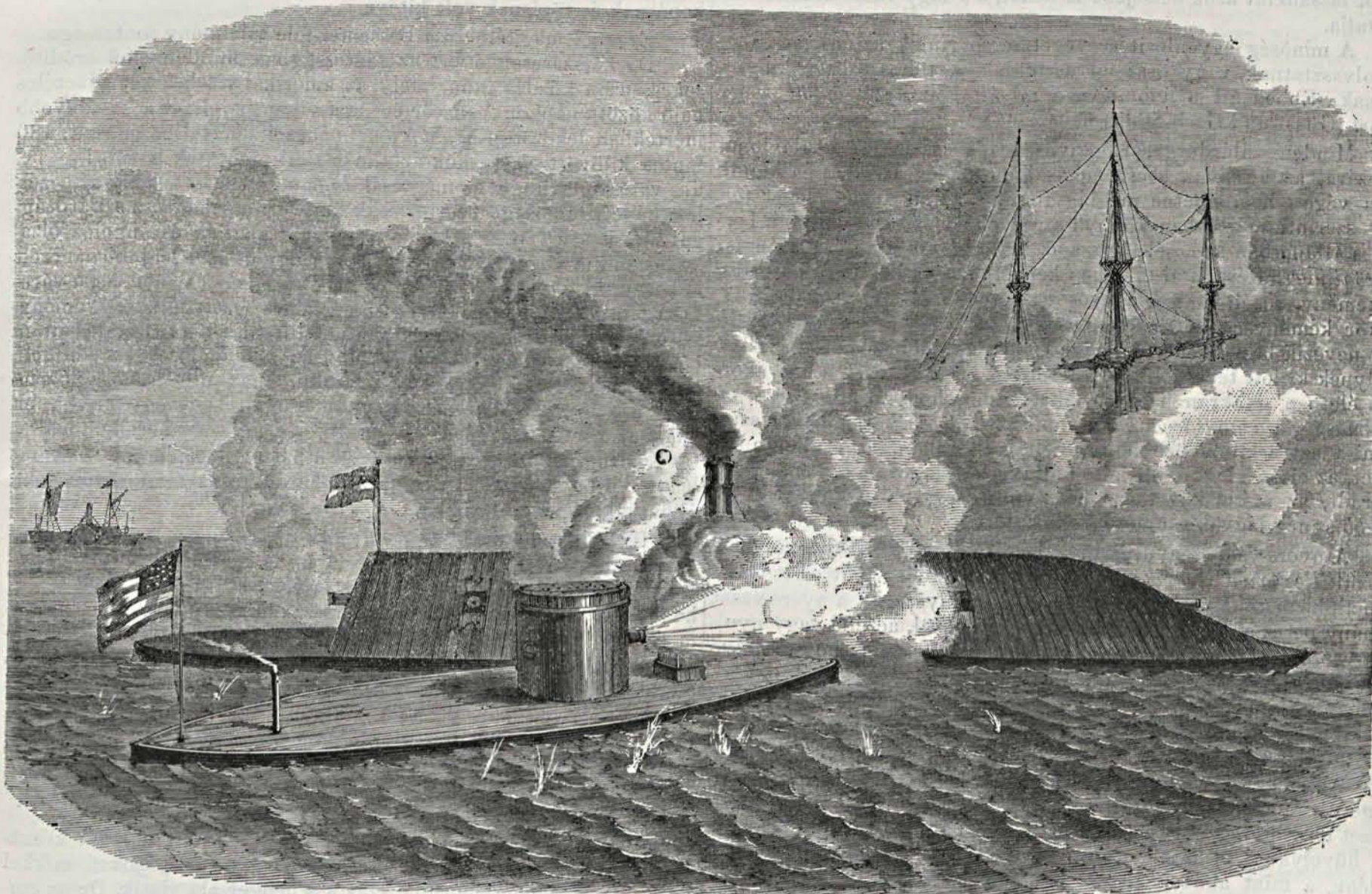
Vas-termelés.

(Füge.)

A mult számban közlött cikk végén mondottakat legyen szabad, röviden ismételnem.

Az olvasztóból kikerült készítmény *nyers vas*, melynek *szürke* minőségét különféle öntményekre, kályhákra, takaréktűzhelyekre, eke-köldökökre s egyebekre használják; ámde még ebből patkót, kerekabroncsot, fejszét s más hasonlót csinálni nem lehet. E célra szükséges a nyersvasat új eljárásnak alávetni, s nyújtott vassá vagy aczélá átváltoztatni.

kovany (silicium), miket a tovább átdolgozás folyamában, ha tiszta tökéletes készítményt akarunk, ki kell különíteni. Ezen idegen elemekkel megfertőztetésen kívül, a nyersvas csak a *széneny* nagyobb tartalma által különbözik az *aczéltól* és *nyújtott vástól*, s mindhárom, egymástól annyira eltérő tulajdonait csak is ezen *arányoknak* köszöni. A mely vasban átlagosan érte a *széneny* 2% mennyiségnél *több*, az még nyers vas, a miben $\frac{1}{2}\%$ -nél *kevesebb*, az már *nyújtott vas*; az aczél e két határ közt találjuk, a honnan van lágy és keményebb aczél, a mint kevesebb vagy több benne a széneny tartalma. A nyersvasat lehet olvasztani és *önteni*, a nyújtott vasat lehet kovácsolni és *forrasztani*, oly tulajdonság, melynél fogva két darab *fehér izzó* állapotban bensőképen *egygyé* gyurható, s melylyel *aplátinán* kívül más egyetlen egy fém sem bír. De megfordítva, nem lehet a nyersvasat nyújtani és forrasztani, sem a nyújtott vasat, mely levegővel érintkezvén, hamarabb megég, olvasztani és önteni; az aczél azonban mind két tulajdonsággal bír.

Monitor.

Merrimac.

A páncélos hajók első csatája (1862. márcz. 9-én.)

Minőségre a nyers-vas *szürke* (vagy helyesebben barna) és *fehér*, közbe eső számtalan *vegyes* fokozattal. A barna frís törésében setét színű, kavicsos kinézésű, tulajdonságára lágy és pedig annál inkább, mentül csillámlóbb és nagyobb szemű. Ez egy tekintetben felülhalatja az angol nyers vas a mienket, miután óriási kemencékben, óriási fuvókkal, közzénel oly hőfoknak eredménye, a mit nekünk kisebb készületünkkel utolérni nem sikerül; a mellett azonban *gyenge*, magában tisztán czélszerűen nem használható, nyújtott vasra pedig finomítás nélkül nem alkalmas, mely két tekintetben a miénk nagyon is tul tesz rajta. Ezen barna vasat használják az öntődékben, mert vérsni, furni és esztergályozni lehet s némi természetes ruganyosság miatt meglehetősen erős és tartós, de használható további átdolgozásra is nyújtott vassá és aczélá. A *fehér* nyersvas ellenben, mely fehér s leginkább sugár törésű csak ez utóbbi czélra alkalmas, mert aczélkeménysége mellett merev s töredékeny, mint az üveg.

A nyersvasban mindig találkoznak idegen részek, s leginkább

Ha tehát az idegen részeketől megtisztított nyersvasat széneny tartalmától majdnem teljesen megfosztjuk, akkor *nyújtott vasat* kapunk, ha pedig csak félig meddig, a fentebbi határok között teszszük, akkor *aczélt* nyerünk.

Történik ezen szénenytelenítés (decarbonisatio) az által, hogy az újra felolvasztott nyersvasat erős légrohannak vagy a fújtató szelének kitéve, folytonosan kavargatjuk, miáltal a levegőbeli *éleny* a vasbeli szénenyvel érintkezvén, magát összeköti, azaz megég s mint szénasavnyos gáz a kürtön kivonul. Az így részben, avagy egészen szénenytelenített vas aztán összeveretnek s kinyújtatik, de az erre szolgáló kemenczék, s gyakran óriási bakók és hengerek részletekesebb leírása, messzire vezetne, azért arról ezuttal szólni nem szándékozom.

Azóta, hogy e sorokat megirtam, két ide vonatkozó s alább érintendő esemény történt, mely értekezésemet igen hiányossá tenné, főképp, miután annak egy része e lapok mult évi 28., 29.,

30. számában „Vas-ípar hazánkban“ cím alatt már előlegesen megjelent, ha az aczéllal, mely a világ eseményeiben nemsokára, nevezetesen szerepet fog játszani, még némi részleteket ide nem ígarnék.

Az aczél, mint a nyers- és nyújtott-vas közti közép állapot, kétféleképpen is készül; t. i. nyers-vasból tökéletlen szénenyitlenítés által, a midőn nyers-aczél (Roh-Stahl) nevezetik; és kész nyújtott-vasból, annak szénenyitlenítésére újra megfertőztetése által, a midőn cément-aczél (Anlassen) mondják. Az elsőnek készítése könnyebb és olcsóbb is, s az eljárás egészen a nyújtott-vaséhoz hasonló, csak hogy a kellő biztosságot helyett még némi tapogatódzással jár, mi által a készítmény mind annyiszor különbözik s gyakran hasznavehetetlen.

A másik mód a Cémentirozás abban áll, hogy a nyújtott-vas vékony rudakban, szénpor vegyítékbe, tüzetkiállt zárt edényekbe, 4—12 napig izzásnak kitétik, mi által a szénenyitlenítés felületéről lassankint azok belsejébe is behat, s a lágy vasat aczélá változtatja.

A minőség egyenlősítése végett ezen rudak aztán vagy öszszelvasztatnak, vagy összeforrasztatnak s többszörözve kinyújtatnak. Ebben áll a finomítás, a mi által az aczél öntött vagy gyurt (Guss- und Gerb-Stahl) nevezetet kap.

Minden szilárdsága, ruganyossága s egyéb jeles tulajdonai daczára, az aczélnak becése mégis igen kétséges volna, ha idomítása végett nem lehetne meglágyítani, s aztán keménységét tetés szerinti mértékben könnyű szerével ismét visszaállítani. Izzó tüzes állapotban az aczél lágy, s az marad lassu kihülése után is; rögtön meghütése által ellenben keménynyé válik. Hogy ha pedig a kemény aczél csak bizonyos csekélyebb hőfokra melegítjük, akkor keménységéből szintén csak aránylagosan keveset veszít. Ezt nevezik lágyításnak (Anlassen), mert a különböző hőfok szerint, melynek ki lett téve, felülete különböző szint veszt fel, s a gyakorlati életben gyakran hasznos lehet tudni, hogy a halványárga, szalmasárga, aranysárga, barnás, bíbor, világoskék és sötétkék szín, a mint azt a különböző bolti aczél eszközökön látni alkalmunk lehet, az első a legkisebb hőfok által aránylagosan legkeményebb maradt, az utána következő nagyobb és nagyobb hőfokokban lágyabb s még lágyabb minőségre hozott.

A nyers-vas és nyújtott-vas készítésében korszakot alkotni készült Bessemer Henrik angol vasgyáros, néhány év előtt tett s napjainkban tökélyesbített találmánya, melyszerint a nyers-vasat néhány perc alatt, további tüzelő anyag nélkül, aczélá vagy nyújtott-vasá átváltoztatni képes. A dolog így történik: hogy a folyó tüzes nyers-vasat, tetszés szerint egyenesen az olvasztóból, egy alkalmas vas-edénybe, — melynek belseje tüzet kitaró agyaggal jól ki van mázolvva és száritva — felfogja, s azon keresztül levegőt sajtol.

Az edény két sarkon egy forog, hogy azt gépezet segítségével lefektetni s felállítani lehessen, s e sarkokon keresztül vezet a széles az edény aljába, a hol az számos, 25—35. mintegy 1/4 hüvelyknyi átmérőjű apró lyukacsákra oszlik. A lefektetett edény, a mint abba a tüzes vas befolyt, felállítatik; s azon perczen a szél is egyszerre belebocsájtatik, mely aztán a híg vason keresztül alólról felfelé nyomul. A szélnek természetesen erősebbnek kell lenni a híg vas sulyánál, mert különben nem nyomulhatna keresztül rajta, ellenkezőleg a vas folyana az apró csövecskébe belé, a mint az valóban 1—2 1/2 légnyomásra (Atmosphera) feszítették, mi egy-egy □ hüvelyknyi térre 12 1/2 — 30 fontnyi nyomásnak megfelel. — Minthogy a nyers-vasban szénenyitlenítés foglaltatik, s a szélben levő éleny a vasat át meg át hatja, el nem kerülhet e két elem vegytani összeköttetése, mely nem egyéb, mint megégés.

A vas íly módon, a helyet hogy hülne, még nagyobb tüze és izzásba jő, s elébb a benne levő kovany salakká, utána a szénenyitlenítés szén-savanyvá megég, s a levegő ereje által sűrű rakéta forma szikrákban a kiűrtön kihajtatik. A mint pedig a kovany s utána a szénenyitlenítés által kevesbedik, azon módon változik a kilövelő sűrű szikrák színe, violaszínű, narancs- végre fehérszínre, a miről tapasztalás után meghatározható azon időpont, a midőn a nyers vas keményebb vagy lágyabb aczélá változott avagy épen a nyújtott-vas határát elérte. Ekkor az edény, a forgó sarkokon ismét lehajtatik, a szél elzáratik s a kész aczél — mint

a rocskából a víz — hosszukás rudakba kiöntetik, mik bakók (kalapácsok) és hengerek segítségével különböző lemezekké vagy rudakká alakítatnak. Az egész működés 20—25 percig tart, különbség nélkül az edény tartalmára, mely eleinte 18, később 72 mázsa folyó vasra készült, Bessemer állítása szerint pedig több száz mázsa bátran nagyobbítható.

Ha meggondoljuk, hogy az aczél gyakoribb és nagybani felhasználását eddigelé részint az ebbeli termelés kisszerűsége, részint annak magas ára gátolta, (minthogy a nyújtott-vasat 2 szer sőt 10-szer is felülmúlja), s hozzáteszük, hogy az új mód által aczél a nyújtott-vas mostani áránál olcsóbb s tömegében lehet előállítani, akkor be fogjuk látni, hogy az a vasat, a mit szilárdságra s tartósságra nevezetesen felülmúl, rövid időn a használatból, nagyjából ki fogja szorítani. Már iskezkednek gőzkazán lemezeket, ágyukat, vasuti kitérő sineket s egyebet illetően aczélból készíteni, s nemsokára ki fog terjeszkedni a legkisebb házi és gazdasági szerzőszámra p. o. ekepléh és köldökre stb., mely eddigelé vasból gyakori kopásnak és törésnek volt kitéve.

Ezekből megítélhető a Bessemer-féle találmány fontossága.

De kétszeresen nyert az fontosságban mindennemű erősítések, azon küzdés után, mely az amerikai vizeken két páncélos hajó között napjainkban történt, s a világ figyelmét a legnagyobb mértékben lekötötte. A „Monitor“ páncélszerű maradt, 180 fontos kilövött vastuskók árthatatlanul pattantak le róla! — pedig valószínű, hogy az még csak lágy-vasból állott, mely az aczélhoz képest minősége szerint csak fél vagy harmadrész szilárdsággal bír, és azért nem ütökünk meg a francziák és angolok bizakodásán, kik vöntesövű és Armstrong ágyúikkal a legjobb páncélt is keresztül lyukasztani hiszik, de a Bessemer-féle mód, ha a varakozást teljesen fogja igazolni a siker, képes aczél minden keménységű és ruganyosságú fokozatban előállítani, s a tapasztalás utáni legjobb minőség sokkal képesebb lesz a legjobb ágyú eddigelé leghatalmasabb golyójával is dacolni. Igaz ugyan, hogy bármi nagy erő legyőzetik a még nagyobb erő által, s hogy kisebb feladat, az ágyuk nagyságát és golyó erejét, mint a páncél ellenlátást fokozni, mely végre is feltétlenül áthatatlan nem lehet, de bármint legyen, a fa-hajó inmentura az összehasonlítást semmi esetben sem állhatja ki a páncélosokkal.

Ily páncél-pléhek 4 1/2 hüvelyknyi vastagságban, egy ausztriai uszó üteg számára, már Stiriában is készülték lágy vasból, Donnersmarki gróf Henckel nagyszerű vasgyárában Zellwegben, a honnan egy 1/2 láb széles, 8 1/2 láb hosszú mintegy 20 mázsa darab, mely 200 öl távolságból 50 fontos hegyes golyóval 17 lövés sertenlenül állott ki, a mostani londoni ipartárlatra küldetik. Angliában Sheffieldben Brown és Társai „Atlas“ nevezetű óriás aczélgyárában, mely két év óta keletkezett s épületeivel máris 10 holdnyi tért, foglal el, illetően páncél pléhek az angol kormány megrendelésére már Bessemer-féle aczélból is készülnek: egy öl széles, egy hosszú, 4—6 hüvelyk vastag s száz mázsát meghaladó sulyu darabokból.

Képzelné is bajos annak, a ki nem látta, azon roppant készületet, a mi ahhoz kívántatik; főleg azon óriás fogókat, mikkelt az a tüzes kemenczéből kihúzzák s a henger alá viszik. De az emberi elme találekony, ha a szükség vagy haszon-inger ösztönzi.

A hadviselet, előre láthatólag át fog alakulni nem csak a a tengerészetnél de a szárazai erősítések és táborozásoknál is. Nincs is ok, a miért az eddigi hosszadalmas és költséges futó árkok helyett nyílt téren bár mi erősséghez, annál inkább csak tábori ütegekkel megrakott helyhez, egy czélszerű páncél védelme alatt, mely alkalmas talapzaton folyást elébbre tolatván, a leghatalmasabb ágyuk golyóit csak úgy fogja fel, mint a régiak paizsa a nyilakat — közelíteni ne lehessen. Abból, a mit a jelenlegi hadtani rendszer helyesnek és czélszerűnek felállított, sokat fognak halomra dönteni, a mit bevehetlennék tartottak új bírálát alá vetik s az új rendszerbe a páncélokot nyakra főre alkalmazásba hozzák, nehogy a harez valakit készületlenül leljen meg.

És itt ismét előtérbe kerül a vasipar fontossága nem pusztán mint iparág, közgazdasági tekintetből, hanem mint az ország védelme és biztonságának feltétele, mint minden fegyverkezésnek és erősítésnek alapja. A mely ország e tekintetben jobban el van látva, a harcban is erősebb leend, a mely pedig saját önálló vasiparral, nem bír, a honnan szükségletét elegendő mennyiségben és jó mi-

nőségben biztosan fedezze, az elébb utóbb oly viszonyok közé fog jutni, a hol a védelmi eszközöket megszerezni nem lesz képes, s a bekövetkező küzdésben el fog bukni s függetlenségét el fogja veszíteni.

Nem ok nélkül nevezzük a jelenkort a vas korának, és ime egy eseménnyel több, mely a vasnak tulsulyt biztosítani ígér, s a kételkedőknek ismételve hirdeti: hogy az országok hatalma és rangfokozata a vastermelés és fogyasztás arányában alakul. Azért nem egyedül magán-ügy, hanem országos érdek a vasipar ápolása, fejlesztése, és káros külbefolyás ellen minden ároni pártfogása. Nem kétlem, hogy azt a haza, ha öntügyeit függetlenül intéző alkotmányos jogait ismét visszanyerendi, bizonyosan tudni fogja méltányolni.

Szontagh Pál.

Levelek a londoni kiállításról.

VII.

London, április 29-én.

A lordmayortól a kiállítás ünneplésére adott lakoma pompás volt, mint minden ilyen torozás, különösen mióta a gazdag Cubitt tartja kezében a city kormányzójaként. Csak a vendégek száma és nevét fölemlíteni a „V. U.“ két egész hasábját töltene be. Csak azt említem meg tehát, hogy a Cambridgei herceg s a török, belga, bajor, osztrák, orosz stb. követeken kívül majd minden kiállítási biztos volt jelen, a miniszterek közül Kelet-India államtitkára, a kincstárnok, kereskedés-ügyi miniszter s az oktatás-ügy elnöke. Az idegen hatalmasságokra mondott toasztokat a török követ viszonozá; a hadseregre, hajóhadra s az önkéntesekre mondottat a Cambridgei herceg, míg az est féltósztjára — a kiállítás biztosaira vonatkozólag — Granville gróf felelt meg, ki a többi közt ezeket mondá:

„Az idei kiállítás az 1851-kiétől sokkal különbözik. Akkor az eszme oly új volt, hogy minden oldalról támadtak aggodalmas ellenvetések. Most azonban az oppositio alig említésre méltó. A fő-ellenvetés abból állt, hogy a mostani kísérlet még idejekorán követe az elsőt; a boldogult herceg-férj, több más s magam is, kevés bizalommal voltunk e vállalat iránt, de e bizalmatlanság csakhamar elenyészett, mióta kiviláglott, hogy e vállalat iránti részvét mily nagy mértékben jelenkezik. A bel- és külföld pártolása oly nagyszerű volt ez alkalommal, hogy az új épület, daczára annak, hogy egy harmaddal nagyobbra építettett, mint az ezt megelőző, minden oldalról kicsinyeltetett; majd minden kormány keserűn panaszlá a tér szűkét s végül kénytelenek voltunk a brit kiállítók 2/3-ét irgalmatlanul visszataszítani. A másik különbség meg abból áll, hogy a finansziális állapot igen ügybajos volt akkor. Mert miután sem a kormány sem a kapitalisták részvételéhez nem folyamodtunk, hián voltunk a tőkéknek, a hitelnek, hogy szarvánál kapzkodhassunk a dolgoba.

„Tény, hogy a bank 100 font sterlinget sem akart előlegezni, daczára annak, hogy Baring ur (gazdag s tekintélyes bankár) az ügynökök közt volt. Csak midőn nevünk aláírásával álltunk jót az ügyért s még más ezereken is biztosították a bank kölcsönét, tudtuk csak a szükséges összegeket megszerezni, s hogy az önzéstelen kezesek kárt ne valljanak, kötelességünknek tartottuk, a lehetőség takarékosan használni a nyert összegeket — a hol e takarékoság megért a vállalat czéljaival. Az épület most be van fejezve, s berendezése, a mint reméljük, ildomos várakozásoknak meg fog felelni. Egyről azonban már ma is bizonyosak vagyunk, hogy t. i. a külföldi küldeményei általános csodálkozást fognak gerjeszteni, s hogy az iparnak az utó év tizedben tett haladásai közméltánylatban fognak részveszülni. A haladás minden egyes osztályban mutatkozik, sehol sem tapasztalható hanyatlás. Franciaország, mint mindig, utólrhetlen izlése és eleganciája által ragyog, kitünő azon ügyesség és tapintata folytán, melylyel a művészetet az iparral összeegyeztetni tudja, s ezenkívül nagyszerű javításokat is mutat a tudomány által kijelölt gyártmányokban. Ausztria és Olaszország a béke munkáiban vetekednek egymással. Az ausztriai osztályzatban csodálatos termékenységével találkozunk az ipar-segédesszűzőknek s nem kevésbé bámuljuk azoknak tökéletesen szép elrendezését. Olaszország teljes összegét küldi nekünk terményeinek, a mily mennyiségeket azokat 1851-ben nem láttuk, miután déli Olaszország még akkor nem volt képviselve. — Oroszország, Svédország, Dánia, Spanyolország, Portugal s déli Európa küldeményeik minőségét és mennyiségét tekintve bármely más országgal vetekednek, s — fájdalom! — az a kevés, mit Amerikából vetünk, a maga nemében szintén kitünő. A festmény-kiállítás eredményét hasonlólag nyugodtan várhatjuk be, mert az csak fényes lehet stb. E vállalat sikeres voltát biztosan reméljük.“

Beszélt még ezenkívül d'Israeli ur is. A társaság éjfélt után oszlott szét. Nem csekély meglepetésemre, s valószínűleg az önere is, a kiállítás épületében dolgozó német munkások — forradalmat csináltak. Azt mondták, hogy ők pipászó nélkül el nem lehetnek, daczára, hogy a még körülheverő tenger gyapat, faléc s egyéb gyúlékony anyagok miatt a dohányzás szorosan el van tiltva. És csakugyan, még az nap — midőn szőke fejekben föltették e füstös szándékot — azt keresztül is vitték s úgy pipáztak, hogy csak úgy füstölt az egész ház. Azonban az angol rendőrség sem az, melyet fumiágni lehetne. Egyszerre csak megjelen vagy száz (fegyvertelen) rendőr s illedelmes meghajtás után, szépen kivették Armin zendülő fainak

szájából a pipát, mit ezek, szájukat távra a nagy bámulás miatt, minden ellenzés nélkül meg is engedtek, miután valamennyien így tőnek, — legálább e részben meg volt a szomjazott német egység.

Volt ezenkívül még egy más intermezzo is.

A zenekarok különféle darabokat játsztak, hogy az épület különféle pontjainak viszhangozását megpróbálják. Az eredmény — mint a lapokban olvasom — kedvező volt. Kire nézve? Az nincs megmondva. Valószínűleg az echóra nézve. Annyit azonban entapasztalásból mondhatok, hogy a trombitahangok erősebben csapódtak vissza a kupola falaitól, mint a zeneszerzők ohajtották. Ezt csak részben, de teljesen nem fogják mellőzhetni. — Meyerbeer, ki aggodalmainak egy biztos előtt kifejezést adott, a következő, becsületes szándéku vigasztaló választ kapá: „Hisz ugy sem fog rá hallgatni senkiesem!“

Ez gyakorlatilag van ugyan fölfogva, de azért nem merném állítani, hogy a nagy maestro épült rajta. Habent sua fata compositores!

A „Times“, mint ez előtt tizenegy évvel, most is szépen elprédikálja hiveinek a vendégzeretet virtusait, s ráriaszt azokra, kik nyugán akarják a „foreignert“ azaz: idegent. Odaszól aztán a földi kincsekkel megáldott aristocratiának is, hogy minek van hát, ha nem arra, hogy mind vendégzeretete, mind befolyása által, hasznára váljék a külföldinek, becsületére a hazának stb. stb. Szóval, mutassa meg Angolország, hogy mit tesz az, ha szabad institutiókkal, önkormányzattal, szólás- és sajtószabadsággal s más ily gyönyörű, irigylésre méltó czikkkel bír az ember fia.

A kiállítás épületében távirtda s posta van berendezve, melyen a nap vagy éj minden órájában lehet távirni vagy levelet küldeni. — A külföldre menendő levelek azonban esti 6 óra előtt lesznek földandók s a poste restante leveleket következőleg kell föliratozni: „N. urnak, poste restante, International Exhibition, London W.“

London, május 1-én.

Csak futtában néhány szót a megnyitás ünnepéről. Minden a legszebb rendben ment véghez, a kitűzött program minden egyes pontja angol pontossággal lön kivive, az előadott zenedarabok összevágólag adattak elő, a „kommenciós“ udvari poéta, Tennyson ur ódája sem nem jobb, sem nem rosszabb az ily alkalmi verszeteknél, Meyerbeer zenéje fölséges, Auber zenéje fönséges, Verdi zenéje pompás, a canterburyi éresek imája rövid, szóval minden úgy volt, a mint várták és ohajtották. — A részletekről később.

Dr. T.

A Vezuv, Pompeji és Herculanium.

Dr. Bardeoz Lajostól.

(Folytatás.)

Hagyjuk most a halottak csendes nyughelyét, és lépdeljünk a mellettünk levő dombon fel a Pompeji egy másik, általunk még nem látott részébe. Emitt mindjárt egy nagy ház rommá vált falai tűnnek élénk, melyeken homályos festmény-részek mutatkoznak meg.

E ház, hajdanában nagyszerű, Diomedesé, egy gazdag polgáré volt; falairól a valaha szép festményeket az idő viszontagságai már nagyon lemosták. Mondják, hogy midőn e ház kiásott, annak egy boltozatos pinczejében 17 ember csontváza találtott, kik életök megmentése végett menekültek volt oda. Szegény emberek!

Menekülni igyekeztek a sarkukban levő veszély elől, és nem cselekedtek okosabban, mint a birkák, melyeket az ég aköből kihajtani nem lehet. Mint Plinius írja, ég és föld reszketett a borzasztó vulkánkitörés alatt, s e szerencsétlenségnek meg az sem jutott eszébe, hogy ha más veszélyből megmenekülnének is, az épület maga odaölheti őket. A hamuszap, mely a szerencsétlenséket körülfogta, a befoglalt testeknek benyomott képét tünteti elő. A falon egy hasonló reliefek még most is látható, egy nő mellét ábrázolva.

A szerencsétlen nő előkelő osztályból való lehetett; mert teste maradványai közt karpereczek, gyűrűk és drágakövek találtak.

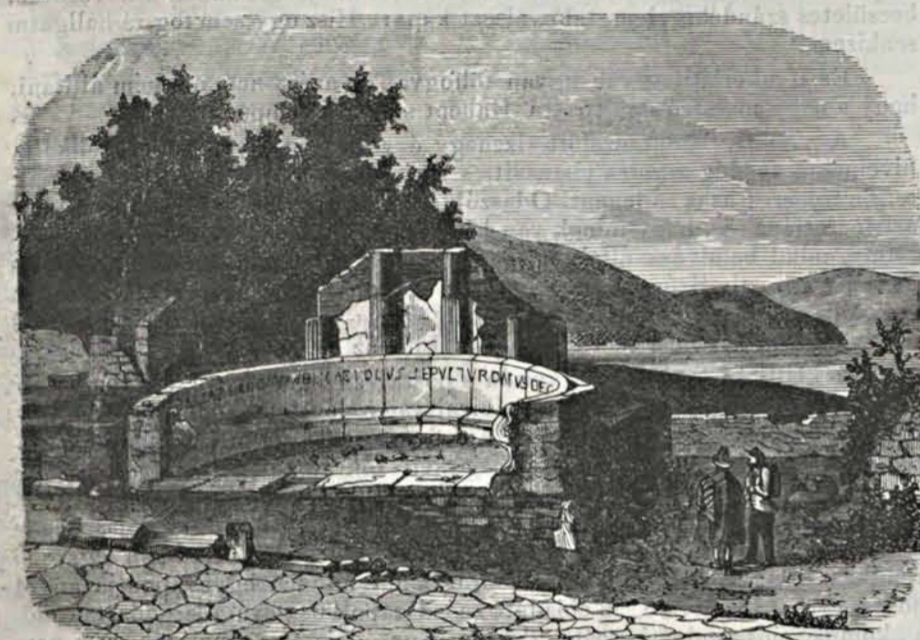
Kezében pénzeserszény és kulcsok voltak; mintha ezekkel sietett volna megmenekülni, midőn a veszély őt elérte.

Egy darabkával tovább halagva a város kapujához érünk, melynek felső része összehullott ugyan; de a még fennálló oszlopok gyaníttatják, hogy az egésznek egy imposant épületnek kellett lennie, mert a fő bemenetel az utcza szélességének majdnem megfelelő.

A fő bemenetel mellett mindkét oldalon egy-egy kis kapucska nyílt a városba, melyek a gyalogjárókat egyenesen a járdákra vezették. Midőn a töltvények eltakarították, melyek az utcát és kaput fedték, az egyik gyaloguton egy filkében, egy római ka-

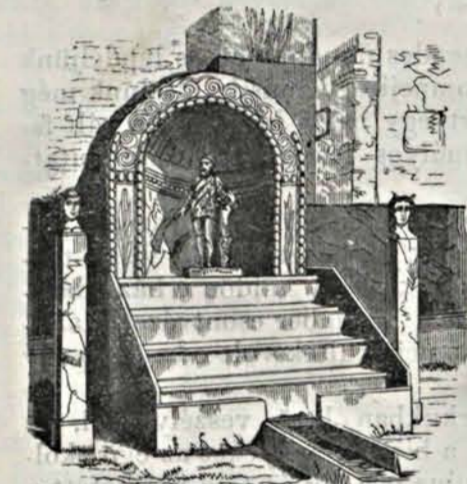
tona csontváza találtatott, lándsával kezében. Ört állt szegény a város kapuja mellett, és inkább a közelgő halált várta be, semhogy állomását elhagyt volna.

Megint belépünk a városba, és jelentéktelen házak romjai közt, melyekben a vidéki nép számára szolgált kocsmákat ismerünk fel, tovább haladva, egy magánosan álló ivet érünk el, mely a forumra vezető tágas utcára képezi a bejárást. E tágas utcában egy terjedelmes épület vonja magára figyelmünket, mely, ugy-látszik, valaha a város díszül szolgált. Benne a nyilvános fürdő.

Pompeji : Siremlék.

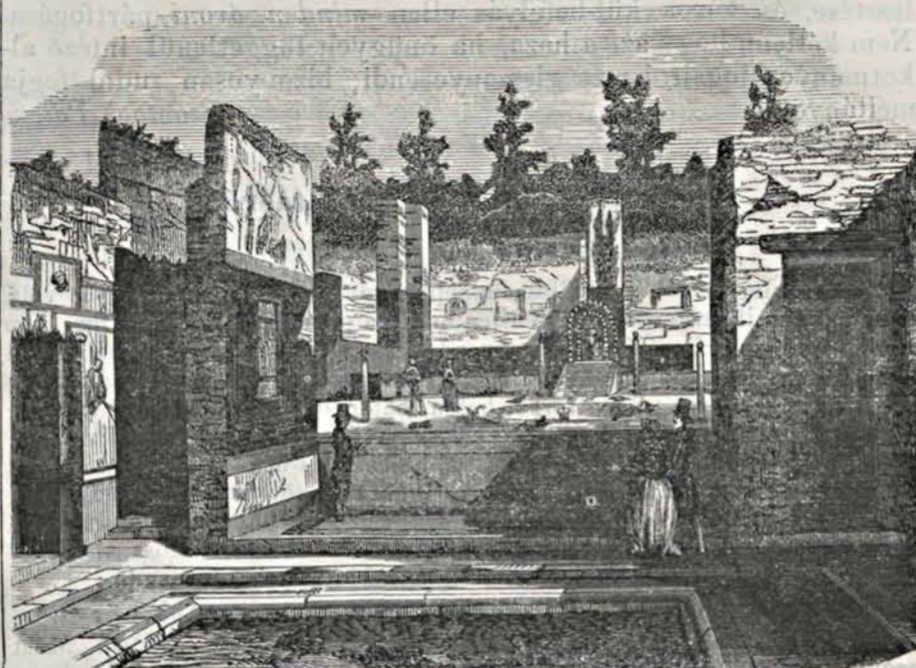
intézetet ismerjük fel, mely az ó-korban saját rendeltetésén kívül, a mi kávéházaink és kaszinóink helyét is pótolta. Az épület közepén egy nyílt és tágas udvar van, melyre mindenik oldalról számos boltos szoba nyílik, melyeknek falai festményekkel és reliefképekkel többé kevésbé ki vannak díszítve. Ezek a fürdőszobák, a férfiaké a nőkéől elkülönítve. A hideg fürdők számára szánt szobákban egy-egy koralaku nagy medence van, fehér márványból kivágva, melyekbe két lépcsőn lehet leszállni. A meleg fürdők számára szánt szobákban egy négyszögletű, hasonlólag fehér márványból vágott viztartó látható. A tulsó oldalon a nők számára hasonló szobák és hasonló medencék vannak elkészítve, csak hogy ezeknél kisebbek. A világosság a fürdőszobákba a boltoszat közepén készített ablakon szolgált be. A meleg fürdőszobák palloí alól üresen voltak készítve, mely üregből egy nyilvános meleg bocsátatott be a szobába. A fürdőszobák számából és az ezekhez való készülékekből ki lehet venni, hogy Pompeji polgárai a fürdést ép úgy kedvelték, mint a rómaiak, s mint bármely más latin város polgárai. Fürdés után szokásban volt magukat finom olajjal és más drága illatszerekkel bekenni.

Pompeji : Nyilvános kut.

Még csak a város nyugati részébe kell átlépdelnünk, hogy a nagy játékszínkört, az ugynevezett *amphitheatrumot* megtekintsük. Ezen óriási épület Pompeji minden emlékei közt még legjobb karban van megtartva. Ha belsejében a küzdterén állva a köröskörül fokontint felemelkedő tágas padosorozatokon végig tekintünk, bámulattal tölt el a nagyszerű benyomás, melyet e colossalis épület áttekintésekor érzünk. Az egész épület, a nézők helye valamint a küzdter is oval-alakú; s az ellipszis két oldalán a nagy tengely irányában két tágas bemenet vezet a küzdterre (arena). Az épületet kívülről tekintve, köröskörül két ivsört látunk egymás felett kör alakban felemelkedni, mely az egész nagy épületnek ktlisó falát képezi. E kettős boltoszatokon nyugszanak félkör-alakban az egymás után fokontint felemelkedő ülősorok egymás átellenében, melyek noha a római colosseumával nem vetélkednek, de mégis

15.000 néző számára elegendő helyet engednek. Az ülősorok alatt boltoszatok üregek láthatók, melyekben a viadalra szánt oroszlánok, tigrisek és más vadállatok tartattak. Egyik üregben, a kiásás alkalmával, egy oroszlán csontváza találtatott. A podiumra, vagyis a vadállatok ellen a közönség védelmére készített, a küzdteret bekerítő mellvédfalra felérve, legelől mindgyárt a senatorok és más előkelő hivatalnokok számára készített székek láthatók; ezek után az előkelő polgárok, és még hátrább a közönséges nép ülései

Pompeji : Lucetius háza.

következnek. Valószínű, hogy ily játékok alkalmával a körül- fekvő vidék lakói is össze szoktak tódulni a városba. A játékok, melyek ez óriási szintéren a nép mulattatására rendezettek, a sajnálatra méltó gladiatorok viadalából állott, kik vagy egymással vittak élethalálra, vagy vadállatok által megtámadva védették szerencsétlen életüket. Gyakran vadállatok állítottak egymással szemközt, és ezek küzdelmei mulattatták a népet. — A vérengző látványok, melyekben az itáliai nép oly kimondhatlan ragaszkodással csüggött, hogy egyebet sem kívánt, mint kenyeret és ezeket (panem et circenses) minket undorral töltenének el. Az embertelen Domitian a római colosseumban szá-zanként vettette oda a keresztényeket az éhes vadállatoknak. Az érzéketlen római népnek az ily vérengző látvány annyira tetszett, hogy egyes vagyonosok, rabszolgákat tartottak a végre, hogy azok házi ünnepek és lakomák alkalmával a vendégek mulattatására, egymást gladiatorok módjára gyilkolják. Az ily embertelen játékok után való düh végre annyira ment, hogy előkelő polgárok sőt senatorok is az arenába álltak ki, és vadállatok körmei közt, vagy gladiatorok kardjai alatt adták ki vér után szomjazó lelküket.

Ennyiben tehát Pompeji nevezetesebb helyeit és épületeit meglátogattunk volna; ki az ezer meg ezerféle kisebb nevezetéseket látni kívánja, melyek a kiásások alkalmával itt feltaláltak, menjen Nápolyba a Bourbon-féle muzeumba. E megszámlálhatlan régiségeknek csak jegyzéke, könyveket töltene be.

Pompeji : Az amphitheatrum csarnoka.

Pompeji : Egy gladiator alakja.

(Vége követkeik.)

TÁRHÁZ.

Néhány adat

gróf Fáy István — mint magyar zeneköltő és zongoraművész — életéből. + 1862.

Fáy gróf Fáy István, a máltai rend vitéze, Sopronmegyében a fülesei községhez tartozó gállosházi pusztán f. é. martius hó 19-én meghalálozván, nem tartom érdektelennek én, ki az általa kiadott „*Régi magyar zene gyöngyei*“ szerkesztése körül oldala mellett 3 éven át, hangjegyek feltevéseiben, hibák kiigazításában, és a töredékek rendezésében működtem, s így alkalmam is elég volt, zenetehetségét s némely sajátosságait megismernem, életéből némely adatot az olvasó közönség elé terjeszteni. Gróf Fáy minden nem magyar-zene iránt nagy ellenszenvvel volt; kiállhatlan vala különösen előtte a német keringő, polka, francia négyes stb; német vagy olasz dalműveket is csak sok kérés után játszott; ellenben Doppler Ferencnek „Ilka, és Benyovszky“ dalműveit ritkán tévé félre zongorájától, ezekből néha órákig is játszott, különösen kedves darabjai voltak Benyovszkyból „Czár üdv néked!“ f-dur fugája, és „Hát erős karokkal“ mazurja g-mollból. — Erkel Ferenc jeles dalműveiről is mindig dicséretesen emlékezett, de általa ezeket játszani soha nem hallottam, s valamin maga az idegen zenét nem kedvelé, épen úgy másoktól játszva sem örömet hallgatta; egy alkalommal bizonyos új keringőt Strausstól játszottam előtte, de rögtön „Ugyan szépen kérem, ne sértegesse füleimet,“ e szavakkal hagyta azt velem félbe; ha ellenben néha vagy magam vagy más szerzeményéből egy magyar csárdással leptem meg, azt velem többször eljátszotta, azonnal zongorára 4 kézzel alkalmaztatta, s gyűjteményében gondosan megőrizte; — más alkalommal a győri Farkas testvérek gróf Zichy Henrik fülesei kastélyában magyar zenedarabokon kívül még német operákból összeszedett egyvelegeket, mazurt, francia négyest s keringőket is játszottak, melyek hallatára a boldogult gróf az éttermet azonnal elhagyván, látható bosszankodással szobájába sietett, azt csak a zene végével hagyván el, és mégné Farkas Miskát, hogy idegen zenével ne foglalkozzék; mivel német tánczenét Strausstól, és operákat a Kärnthner-Thornál Bécsben — ugymond — eleget hallott; Farkas Miskát az egész zenekarban igenis, mint magánjátstót azonban nem szerette, — ellenben a czimbalmos mint magánjátstó igen tetszett neki.

Gróf Fáy István mint zongoraművész, a régiebb iskolát, Hummel tanmódszerét követte, de emellett Liszt, Thalberg és Dreischok s több híres jelenkori zongoraművészekről is tisztelttel emlékezett, különösen az elsőről, kivel szorosabb baráti viszonyban állott, s midőn ez a magyaroktól a nemzeti zenét megtagadta, és a jövő zenéről is csak megvetéssel és gúnynyal nyilatkozott, őt megezáfolandó levelezésbe is állott.

Társalgásban válogató nem volt, mindenki iránt leereszkedő és nyújas; ő kívánatra bárkinek is szívesen zongorázott, különösen, ha zeneértő által volt felkérve, s ha figyelemmel hallgatták, oly elragadtatással játszott, hogy mindannyiszor egészen nekihevíült, s fehérneműt kellett változtatnia; kitűnő volt a rögtönzésekben és variációkban, s ha kedvére való gondolatra látott, ritkán hagyta el a zongorát könyek nélkül; kedvencedarabja volt az „Ida-csárdás“ is, mely fölött változatokat készített, de ezek a nyilvánosság elé nem jutottak.

A „*Régi magyar zene gyöngyei*“ kiadását ő már 15 ével ezelőtt tervezte, de közbejött akadályok miatt későbbi időre kellett halasztania, s ezekből ugyancsak 4—5 füzet megjelent, szándéka volt ezeket 30 füzetre kiterjeszteni; ezek befejeztével „*Vérvörös*“ című operát akart szerkesztetni, fájdalom, hogy korai halála ezt akadályozta; ez utóbbi szerkesztendő művéből a nyitány és némely töredékek készen voltak, melyek telve jó zamatú és eredeti magyar gondolatokkal, általam letisztázva voltak. — tudja az egek Ura, most hová lettek. — Bő anyagul szolgált neki füzeteinek összeállításában Liszt János, Heves- vagy Zemplénmegye hajdani főorvosának (mit már bizonyosan nem tudok) összes zenekölteményei négyesre (quartetre) alkalmazva, miért is özvegyének bizonyos subventiót ígért, ha jól emlékszem, 100 forintot minden füzet után. — Ő a jeles magyar hangszókat személyesen ismert; dicsékedett Bihari, Rózsavölgyi s különösen Csermák személyes ismeretséggel, kit ő közönségesen csak magyar Beethovennek nevezett. Ez utóbbiról következő érdekes adomát közlöt: történt egykor, hogy e szerencsétlen — de bizonyára első magyar zeneköltő — életének utolsó napjaiban már örületen a bold. gróf fái kastélyában megjelent egészen elhanyagolt állapotban, a gróf azonnal reá ismervén, inasa által hajait rendezteté, hosszú körmeit levágtatá, fürdőt rendelt, fejérműről, viselőruháról és lábbeliről gondoskodott, és egy felügyelőt állított melléje, hogy kastélyából alattomban el ne távozzék; Csermák jól is érzéte magát; — másnap a gróf által felkérteget egy magyar lassu darab szerkesztésére; Csermák vonakodott, de egy mellette álló házi zenész ismerősen Csermák gyenge oldalát, ha gozan felkiadta: „tudom én, miért nem akar Csermák ur componálni! azért — mivel nem tud!“ — Erre a szerencsétlen művész azonnal papírt s tollat ragadván mérgesen leült, és nyilsebességgel egy lassu magyart írt, s azt a hegedűn oly lelkesedéssel játszotta el, hogy a gróf őt átkarolva megcsókolt; — e kéziratot a bold. gróf jelen sorok írója-

nak többször megmutatá, és mindig ereklyeként tekintette. Csermák még az nap minden felügyelet dacára eltűnt, eltűnt pedig örökre! — mert kevés idő múlva a legnagyobb magyar zeneköltőnek teste egy kert melletti sövényenél halva találtatott.

A hang-műszerekből a zongorát és vonóhangszereket kedvelte, sip (clarinet) már nagyon sérté kényes füleit, — a fuvola iránt nem volt idegen; sajátosságai közé tartozott különös előszeretete a tárogató iránt, melyet ő penditet meg először, és ő állott ki a sikra is gyakorlatba hozataláért; — ezen tekintetben e sorok írója soha nem egyezett vele.

A mint a boldogult kiválólag magyar volt a zenében, ugy beszédében is, — csak azzal nem beszélt magyarul, ki e nyelvet nem értette; kiejtése tótos ugyan — de tiszta és válogatott vala; főneveknél a diminutívumokat gyakran használá, mint például: lelkecském, angyalkám sat. — Kiadott füzeteiből évenként rendszeren csak egy jelent meg, mely 4 kézzel alkalmazva, közönségesen 2—3 hét alatt elkészült, de ezen idő alatt naponként rendszeren 10 órát töltöttünk reggeli 8-tól estve 6 óráig; dolgozatunk alatt oly fáradhatlan volt, hogy még a legjobb barátját sem fogadta. — Legyen elég! e tán még nem mindenki előtt ismert és méltányolt nemzeti napszámóról, kibea a fái gróf Fáy fi-ág kihalt, s ki egész vagyonát csupán a művészetnek áldozván, megérdemli, hogy oszlop emeltessek neki. — Béke hamvainak! — Közli Merk János.

Irodalom és művészet.

○ (Kerékgyártó Árpád „Magyarország művelődési történetének“ folytatására) aláírás nyit. Minden 6 hétben egy 6 ives füzet jelenik meg. A sajtó alatt levő, 5 füzetből álló 2-ik kötet két időszakot foglaland magában, u. m. sz. Istvántól Kálmán hláláig s innen II. Endre trónraléptéig. Egy-egy füzet ára 1 ft. a ki azonban a második kötet mind az öt füzetre jun. 8-ig előfizet, ezt 5 ft. helyett 3 ft. 50 kr. teheti. Szerző lakása : képiró-utca 5. sz. a.

+ (A „Harang“ szerkesztője Vértési Arnold és kiadója Herz János jelentik.) hogy a nevezett lapot jul. 1-ig felfüggesztik, akkor pedig meg-nagyobbítva s politikai lapná átalakítva indítandják meg újra. A kik e lapot, mint politikait nem akarnák járattni, előfizetési pénzeiket azonnal visszavehetik.

+ (Lubrich Ágost) „Görögország történelme“ című munkájára az aláírási határidőt f. hó 20-ig meghosszabbította.

+ (Két nyelvű lap.) Bécsben Malócsay hazánkfia egy magyar és német nyelven megjelenendő családi és hirdetési lapot fog kiadni; magyar czime : „Bécsi heti hírnök,“ a német pedig : „Wiener Wochenblatt.“

○ (Uj tót szaklap.) Pozsonyban evang. egyházi és iskolai lap indult meg tót nyelven, Liska Samu, szerkesztése alatt.

+ (Arczképek.) Bauhofer György, budai evang. lelkész arczképe, Marastoni által rajzolta. Lauffer és Stolpnál megjelent.

+ (Az „Erdészeti Lapok“) 5-ik füzetét következő tartalommal jelent meg : A fatermesi és növekvési táblákról, azok összeállítása és használata módjáról. Igénytelen megjegyzések az álladalmi erdészeti közvizsgálatok ügyében. A légszűrőmérőnek mint magassági mérőszóköznek használatáról.

○ (Megjelentek az „Utastó jegyzetek“) azon magyarországiak számára, kik a londoni kiállítást megtekintendők, az ez érdeken alakult pesti és londoni ügynököknek közremunklását igénybe veszik. Egy kis vasuti térkép is van hozzá csatolva.

+ (Gazdászati munka.) Ráth Mórál jelent meg : „A mezei gazdaság jelen állapota, mint a tudomány közhasznosságának bizonyossága.“ B. Liebig Justus után fordította Barsi József. 44 lap.

○ (Hartleben „Olvasó-tár-“ából) megjelent a 87. és 88. füzet, mely a „Napoleon fénykora és hanyatlása“ című regényes korrajz 17-ik részét teszi.

+ (Uj zeneművek.) Rózsavölgyinél legújabb megjelentek : 1) „Ősi virágszál-émlék,“ csárdás, zongorára szerzé Berthók Sándor. Ára 54 kr. — 2) „Lövész-bál-polka,“ zongorára szerzé Kéler Béla. Ára 40 kr. — 3) „Kukoriczafosztó,“ csárdás, zongorára szerzé Bartay Ede. Ára 50 kr. — 4) „Dallam-négyes,“ magyar népdalok után szerzé Kéler Béla. Ára 60 kr. — 5) „Orpheus az alvilágban,“ Offenbach dalműve, zongorára átírta Kovácsik A. Ára 1 ft. — 6) „Tokaji-csepppek,“ csárdás, zongorára szerzé Kéler Béla. Ára 80 kr.

+ (Uj magyar folyóirat.) Robonyi Géza és Petényi Otto, több szakértő és gyakorlati kereskedő közremüködése mellett, „Közlemények a kereskedelem és ipar köréből“ című folyóiratot indítottak meg, melynek első füzetében több érdekes cikkel találkozzunk; ilyenek : A kereskedelmi nyelv magyarítása érdekében; A magyar kereskedelem története; Chinai gazdaszat és kereskedelem; A bankokról stb. A jelen folyóirat a magyar kereskedelem közlönye akar lenni, s mint ilyen, örömmel üdvözöljük irodalmunkban. Kereskedőink bizonyára meleg részvétellel karolják föl ezen, rájuk nézve oly sokat ígérő vállalatot. A megjelent első füzethez gr. Széchenyi István, Liedemann Frigyes arczképe s négy erömítáni ábra van csatolva.

+ (Uj, vidéki lap.) Jászenszky Danó s Madách Imre politikai hetilapot szándékoznak megindítani Balassa-Gyarmaton.

△ (A „Sárospataki Füzetek”) ez évi folyamából megjelent a IV. füzet. Tartalma: A sárospataki főiskola stb. tanterve. Vázlatok az újabbkori bölcsészeti életéből, Zombori Gedőtl. Vezéreszmék Jézus halálának jelentőségéről, Peti Józseftől. Jézus és a két lator. Farkas Ferencztől. A kínai valóságrendszerek, Tomori Sándortól stb.

○ (Lefoglalt művek.) Kecskenéthy Aurélnak ily című művét: „A magyarországi események története 1860. okt. 20-tól az országgyűlés feloszlásáig,“ a rendőrség fölfoglalta. Somssich Pál „Das legitime Recht Ungarns“ című rópiratának második kiadását Bécsben szintén lefoglalták.

Egyház és iskola.

○ (A József-ipartanodát), mint tudva van, a jövő iskolai évre Budáról Pestre szándékoznak áttenni; ennek eszközzése végett Danielik püspök elnöklése alatt bizottmány nevezetett ki, melynek feladata leendő, alkalmas helyiségről gondoskodni.

△ (Azon eszme, hogy a pesti egyetemmel csillagdat kössenek egybe), ismét szövegére került, csak még a csillagda helyisége iránt nincsenek tisztában.

Közüntézetek, egyletek.

△ (A magyar tud. Akadémia) f. hó 5-iki ülésében Knauz Nándor értekezett „Balbi Jeromos, II. Lajos király nevelőjének életéről,“ ki eddig kevésbé volt méltányolva; de hogy mily szerepet játszik történelmünkben, értekezései Balbi működésének jellemzéséből deríti ki. Ennek felolvasását más alkalomra halasztván, jelenleg Balbi életét ismertette. Utána Greguss Ágost olvasta „Pantheismus és a személyes Isten“ tárgyú értekezésének folytatását, melyben Descartes rendszerét fejtegeti, ki egy előbbi bölcsész után sem indult, de ő utána indult mindenki. Ezután felolvastattak Pauer János kanonok levele Székesszékhelyéről, mely arról szól, hogy egy ház alapjának ásásakor a munkások homokotlarasza, ágyugolyókra, majd pedig főhéher gipsztelepekre és mozaikfalakra akadtak. Ez valószínűleg a sz. István korában épített bazilika, az Árpád- királyok temetkezési helye, mely a törökök által lőn elpusztítva. Az Akadémia ez ásatást az archaeologiai bizottmány figyelmébe ajánlja.

+ (Buda város tanácsa) árvaház és dolgozóház építését határozta el. Egyszerre tehát négy nevezetes vállalat vár kivitelre, u. m. a légszuszítógázítás életbeléptetése, a zugligetbe vezető vasut, árvaház és dolgozóház létesítése.

○ (Az országos magyar kertészeti társulat) f. hó 5-én tartotta közgyűlését a pesti lövelde nagy termében, mely alkalommal küldöttség nevezetett ki, Buda város főpolgármesterét a társulat nevében fölkerendő, hogy miután Urbanek, pozsonyi kanonok és híres pomolog a társulatnak azon esetre, ha Buda város területén alkalmas telket megszerznie sikerülne, 400 darab legnemesb anyafát a társulatnak felajánlani szives volt, — Buda város területén valamely alkalmas teleknek megszerzésében közreműködni sziveskedjék. Ugyanezen küldöttség közzönb feliratot vizt Pest város tanácsához, legutóbbi időben a társulat irányában tanusított hazafias magaviseléseért. — A közgyűlést vidám lakoma zárta be.

△ (Az ung-szerednyei borászati egyesület) f. évi május 26-án Ungvárról alakító közgyűlést tartand, mely alkalommal a megerősített alapszabályok felolvasatván, a választások is megtörténendnek. Ugyane gyűlésen az ungi gazdasági egyesületnek az ung-szerednyei borászati egyesülettel leendő összeolvastása s illetőleg egybekapcsolása is fog indítványoztatni.

+ (A k. szolnokilletés-közös ménes- és szük gulya-társulatok) f. hó 11-én Török-Szent-Miklóson közgyűlést tartanak.

+ (A győri dalárda Kovács Pált), érdemes veterán írónkat választá elnökének. A pécsi dalárda elnökségével pedig Bánffy Simont, a „Pécsi Lapok“ szerkesztőjét ruházá fel a közbizalom.

○ (Tervezett takarékpénztár.) Szatmármegye és Szatmárváros számára takarékpénztárt terveznek.

Közlekedés.

+ (Hire jár, hogy az államvaspálya-társaság) a közönség nagyobb kényelmét végett, társaskocsikat készített, melyek a közlekedést a pályafő és a város közt minden irányban méltányos díjak mellett fogná fenntartani.

○ (Vasúti ügy.) A es. k. kereskedelmi miniszterium b. Thierriynek engedélyt adott egy, a tiszai vasutat Kassától kezdve a Hernád völgyön át vezető, s az északi vasúthoz csatlakozó vasútvonal előmunkálatainak megtételére. Hirszerint több frankfurti és amsterdami bankár összeköttetésbe lépett Thierriyvel.

+ (Vasúti gyorsaság.) Gr. Zichy Ferencz e napokban Triesztből külön vonattal érkezett Pestre. Ez egész hosszú utat csak 14 órát vett igénybe.

○ (A tiszai vaspálya-társulat) legutóbbi közgyűlésének jegyzőkönyve, mult évi számadási és üzleti kimutatásával együtt megjelent, s érdekes statisztikai adatokat tartalmaz hazánk kereskedelmi s forgalmi viszonyaira vonatkozólag.

Balesetek, elemi csapások.

△ (Rétélyes gyilkosság.) F. hó 5-én reggel a Pest és a Rudasfürdő közt közlekedő oszónkosok egy megsemmisített férfi-holttestemet fogtak ki a Dunából. A szerencsétlennek koponyájáról a haj le volt tépve s orra megsemmisítve, oldalán pedig több döfés sebei észrevehetők. A fényfényes cipőnkön kívül egyéb nem volt rajta. A gyilkosság valószínűleg vasárnap

éjjel követetett el a dunaparton, mely az ott tanyázni szokott oszónkosok miatt igen rossz hírből áll. Közhatóság tekintetéből ohajtandó volna, hogy az aldunaparton éjnek idején szüntelen őők járnának s az ott kapott gyanus egyéneket elfogdosnák.

+ (Ama borzasztó mérgezésről), melyet a „P. Ujdonságok“ legutóbbi számában röviden már említettünk, Veszprémből, máj. 1-ről az „U. Nachrichten“-nek a következőket írják: Tegnap d. u. P. ügyvéd Páparól pandurok által hozott be és a megyeházára vitetett. Állítólag négy egyént végzett ki mérég által. A tényállás következő: P. egy gazdag család ügyvéde és egyszersmind házi barátja volt, mely alkalommal a házi nőbe szerelmes lett. Ez nem sokáig folyt így, s a férfi elkezdett betegeskedni, láthatólag sorvadott, mi P-t annál inkább ösztönözte, hogy szerelmi vallomásokat tegyen a nőnek, megjegyezve, hogy férje ugyanis beteges és alig fog többé meggyógyulni. A nő azonban nem hallgatott ajánlatára. A férj nem sokára meghalt s most a kedves már házassági ajánlattal lépett föl, mi a nő utálatlaltal utasított vissza. Erre nem sokára a nő és két gyermeke is egymásután feltűnő jelenségek közt halt el. A dolog följelentetett a pápai szolgabírói hivatalnak; ez egy bizottmányt küldött ki a hullák megvizsgálására, mely constatirozza, hogy mind mérgezés következtében haltak meg. P. elfogott s a mi a gyanut ellene leginkább neveli, az, hogy a vizsgálo orvos B. urat 200 ftal akarta megvesztegetni, ha a dolgot csak felületesen venné. A vizsgálat haladék nélkül fog folyamatba tétetni. *v. d. p. 299.*

△ (A duna-földvárú nagy tüzről) a „Népbarát“ oly dolgokat közöl, melyek csaknem hihetlenségnek látszanak. A lakosság nagy része a borzasztó veszedelemről oly lelketlenséget tanusított, melynek párfjára nem igen emlékszünk. Sokan lóra kapva kinyargáltak a mezőre, csak hogy ne keljen oltaniok; mások még alábbvaló módon viselkedtek magukat, t. i. alkuhozba bocsátkoztak a segélyért rimázkodó kárvalottakkal, s míg a kialakodott díjt előre meg nem kapták, sem segítettek semmit. Előfordult azon eset is, hogy egy tisztelt egyén 50, több 75 ftot igérvén a tetlenül álló népeknek, attól segédelmet mindaddig nem kapott, még 100 ftot előre le nem fizetett. A kik hordóval vizet hordtak, míg a 2—3 ftot előre meg nem kapták, nem engedték azt használni, sőt akadtak olyanok is, a kik szekerükkel visszafordulván, az utcán folytatták ki a vizet a hordóból. Igen kiváncsi, hogy ez ügyben hatósági vizsgálat eszközöltesse s az ily égbekiáltó embertelenség méltó büntetéssel sújtassék.

+ (Kora jégeső.) Varasdon mult hó 28-án nagy vihar volt, s gyomorósót diónagyságu jégdarabok hullottak. A vihar több gyümölcsfát megkerestől tépett ki s cserepes háztetőket szagattott le.

+ (Rablás.) A „Magyarország“-nak írják, hogy f. hó 2-án este a Komáromból Érsekújvárra jövő postászeker megrobolták; a postakocs is és egy vele utazott szabadságu katoná megölve, s a postászekér felfordítva találtatott. A nyomozás foly.

Mi ujság?

+ (Névmagyarítások.) Legtöbb engedelemmel Wild Ádám és Jakab, gyoroki lakosok „Vadászi“-ra, Hudacsek Pál és László, hajdu-nánási lakosok „Hegedüs“-re, Schwarzer János, jászberényi ügyvéd „Feketé“-re, Karagyna Mihály, gyulai lakos „Szantai“-ra, Rolf Rezső, pesti ügyvéd „Rolfi“-ra, Falk László, eszterházi lakos „Solyomosi“-ra, Oestreicher Samu, irsai izr. tanító „Keletfi“-re, Schütz Ágost, nógrádmegyeyi lakos „Jász“-ra, Titzman János, kaposvári orvosudor „Szendei“-re, „Strilléus Jusztin, bajai lakos „Nyilassi“-ra, Löwinger Frigyes, győri lakos „Oroszi“-ra, Hackstock János, József és Mátyás testvérek, félegyházi, feketevárosi és pozsonyi lakosok „Tökési“-re változtatták vezetékneveiket.

+ (Rómer Flórist, a pesti kir. főgymnasium igazgatóját) mult szombaton, névnappja alkalmából az összes tanulóifjúság üdvözölte s különféle emlékjárandékkal lepte meg. A derék igazgató, e kegyeletes megemlékezés viszonozásul, 6 darab aranyat ajánlott fel pályadíjjal a tanári kar által kitűzendő három kérdés legjobb megoldására. Az egyik tárgy magyar, a másik latin, a harmadik pedig görög nyelven lesz kidolgozandó s mindegyik 2—2 arannyal jutalmaztatik.

○ (Reményi Ede) e napokban érkezett vissza külföldi művészi körutjából, s hozott magával a jó németektől egy zsák — dícsőiséget.

+ (Hazafias hagyomány.) A nemrég elhunyt Roseta János, a pesti egyetemen nyugalmazott tanára, a magyar tud. Akadémiának, a Múzeumnak és nemzeti színháznak 27 darab részvényt hagyományozott, oly módon, hogy azok oszaltékai a kamatokkal együtt mindaddig tőkésítessenek, míg a lánchíd a nemzet tulajdonává válik; ekkor a már mintegy 60,000 fra növekedő hagyomány a nevezett három intézet közt egyenlő részekben lesz felosztandó. Hozzá a hazafias hagyomány egy fillérrel se csonkittassék, a boldogult a hagyatéki adó megfizetésére 600 ftot tett le a pesti takarékpénztárban.

+ (Schorádán Zsigmond, nem rég elhunyt egyetemi tanár) szép emléket emelt magának végrendeletében, csaknem összes vagyonát jótekonny célokra hagyván. Nagyobb összegű hagyományain kívül összes ingó és ingatlan vagyonát 100 részre rendelte felosztatni, s ezen, rendelkezhető mintegy 100 ezer fra rugó tőke az általa megnevezett hazai intézetek és alapítványok közt meghatározott arányban lesz felosztandó.

+ (A Dunagőzhajó-társaság feldunasori házá) nagy szorgalommal építik, még pedig négyemeletesre, mi ellen szépészeti szempontból már több hang emelkedett. A „P. Ll.“ egyenesen föl hívja a város szépészeti bizottmányát, hogy ezt akadályozza.

— (Meglepető természeti tűnény.) Hontmegyéből, Cseriből május 4-ről írják: Egy rendkívüli természeti tűnényről kell önt értesítenem: Ugyanis száz és száz tanu szemeláttára, folyó évi april 30-án d. u. 1 óra táján, világos fényes nappal a közép-palotja határban, (Hontmegye keleti határán, épen ott, a hol Nógrádmegyével a határvonalok, Ebeczk melletti szövegetből, felfelé északra futnak), egy magas, Vezuv-forma csucos hegyben, mennydörgéshez hasonló kőrobogás volt hallható, mire a lakosok — mert tövénben Közép-Palotja községe fekszik — azon hegy fele irányozván figyelmüket, a hegy csucából egyszerre egy háznagyságu füst a fellegekbe emelkedik, s ezt lánglobogás s szikráhányása követte, s azzal megszünt ezen természet játéka. — A nép ezen igen meghökent, s a rémület általános volt. Az az egy igen csodálatra méltó, hogy ezen füst kirobanása semmi nyilást sem hagyott maga után, annál kevésbé voltak kiragadhatók kövek szemléltethetők. Természettudósok megfejtethetnek ezen tűnényet. E környéken nagy az aggodalom, hogy az itteni felvidéken gyakori rázkódások itt-ott tűzhányást szarmaztatnak, s miután a fentebbi hegy egy lánctalnakat végződő csucsa, nem akar e ottan kitörni egy napolyi forna Vezuv! — Közli Biskup Tamás.

+ (Molnár, a budai népszínház igazgatója) a budai polgármestertől hivatalos rendeletet kapott, melyben a Széchenyi halálának évnapján rendezett színházi ünnepély rosztatván, Molnárnak a helytartó ur ő exca nevében tudtul adatik, hogy hasonló demonstratiok esetében szinigazgatói engedélytől véglegesen megfosztatik.

+ (Műkedvelői előadások.) A budai népszínházban f. hó 20-án a jogászegyelző-egylet, a nemzeti színházban pedig jövő hó közepén az írói segélyegylet javára műkedvelői előadás rendezendnek.

+ (A tuslái (Bosznia) osztrák konszulsági épület) a tűz martaléka lett, valószerűleg szándékos gyújtás következtében.

+ (Erdélyben a katonakötelezeteknek több helyt nagy szűkésben vannak.) Így a „K.K.“ írja, hogy Orbaiszékben a három első osztálybeli katonakötelezetek közül 200-nál többen odább álltak, a románság pedig merőben elhuzódott a sorozás elől, minek az lón a következménye, hogy az előállt három első osztálybeliek közül a kirótt mennyiségnek fele sem kerülve ki, a 4-ik és 5-ik osztálybeliek is előállni rendeltettek, kik pedig már nagyrészt megcsaládosottak. A falusi előjárók ennek folytán folyamodtak az ujonczok bizottmányhoz, hogy ez utóbbi két osztálybeliek addig ne kényeszeritnének előállni, míg a három első osztályból odábbálltak meg nem vizsgálatnak; különösen pedig, hogy eszközölné ki a bizottmány felsőbb helyen, hogy az ott lakó székelység és románságra nézve az ujonczmennyiség ezután nemzetségi szerint rovassék ki, mert a románok az ujonczállítási időszakot mindig Oláhországban szokták eltölteni, e miatt a rájuk esett számot a székelyeknek kellett pótolni. E folyamodás következtében az ujonczozás félbeszakított.

+ (Bankjegyhamisítók.) Szegezen Ördög Mihály és Szücs István nevű bankjegyhamisítók fogtak el. Ördög uram most az egyszer társával együtt ördögöt fogott.

△ (Az et mondják, hogy az ezüsthatosok) ismét forgalomba kezdenek jöni. Meglehet; de e sorok írója hónapok óta csupán egyet látott, azt is a — Múzeumban.

+ (A Markó-féle képek megvételére) újabb adakoztak: a szegszárdi és pécsi takarékpénztárak 50—50 ftot, továbbá az aradi és bajai takarékpénztárak a Vigyázó Sándor 20—20 ftot.

— (Első magyar általános biztosító-társaság.) II. osztály. Életbiztosítási osztály. Havi kimutatás: Az 1862. évrnek aprilis havában a kiállított kötvények száma 263. Esik ebből: A) 179 darab kötvény halálesetre történt biztosítással a biztosított összeg 364,500 ft. B) 84 darab kötvény életben fizetendő 74,200 ft. Összesen 438,700 ft.

○ (A közelebb elhunyt Kapczy Tamás ügyvéd peres írományait), törvényeséki megbízás folytán, Lenhossék György ügyvéd vette át.

+ (Kocsiversenyek.) Az idei pesti löversenyek alkalmával kocsiversenyeket is terveznek, mely célra kétkerekű, római diadalszekér alakú járművek fogának használatni. E versenyek mindenesetre érdekes látványt nyujtanának.

△ (A katonaságtól felszabadulhatást illetőleg) a lembergi ujság írja, hogy a hadügyminiszterium rendeletet folytat ézentul oly katonák is fölmenthetők a további szolgálatól, kik 1860. óta szolgálnak s a rendes váltásdíjot lefizetik.

+ (Desirée Artól k. a.) még e hó folytán vendégszerepel nemzeti szinpadunkon. Összesen 9-szer lép föl, minden föllepteért 500 ftot kap.

△ (Görmegyéből) értesül a „M. O.“, hogy az ottani alispán, Daxner István, a tót nyelv használatára vonatkozólag körlevelet bocsátott ki a szolgabíráknak, melyben többek közt kijelenti, hogy a magyar nyelv megszűnt a hivatalos nyelv lenni. Nem hihetjük ezt a hallatlan dolgot.

○ (Nagy életkor.) Nagyszombathban közelebb temették el Latzkovits Jánost, Batthyány bíbornok-érsek egykori háziúrját, ki 105 évig élt. 82 éves korában második házasságu lépett s e frigyéből egy 18 éves leánya maradt fenn.

△ (Az aradi tüzoltó-kar) védszentje, Flórián napját ez évben is megünneplerte. Megelőző este a helybeli zenekar játszott néhány lelkes darabot a kar védképőlnéja előtt, másnap pedig a teljes tüzoltó-kar részvéte mellett istentisztelet tartatott.

○ (Rotschild négy márványoszlopot) vett nizzai laka számára. Árúk összesen csak 250,000 frank. Potomság! Rotschild ennyit egyik csizmaszáraból is kiráz.

+ (Pongrácz Lajos, a „Szondi-emlék-féle választmány jegyzője) fölkeri a Szondi-emlék javára általa szétküldött „Iktatási beszédek“ ivtartóit, hogy iverket hozzá Ipolyságra — habár üresen is — visszaküldeni sziveskedjenek.

+ (Ritka testvéri szeretetkép említjük meg.) hogy Pécsen egy örökös, bár végrendeletnél fogva a tetemes hagyatékhoz csak neki volt joga, testvéreivel megosztott. E nemes tette annál szebb színben tűnik föl, mert nem oly gazdag, hogy a hagyatékot oly könnyen nélkülözhetné.

○ (Egy katonakötelek — női ruhában.) Felső-Fehérmegyéből írják a „Kolosv. Közlöny“-nek, hogy az ottani sorshuzást legérdekesebb tevé egy volderfi ujoncz, ki gyermekesétől fogva női képének és hajlamának engedve, női munkákkal foglalkozott, s a sorshuzásra csak nagy bajjal, női ruhában jelent meg; de a vizsgálat alkalmával késmeglepetésre ép férfinak találatot, ki mindamellett a bizottmány, némely női ösztönök jelei miatt, siránkozására fölmentett.

+ (Különös párbaj.) Sz. Udvarhelyen a „K. K.“ szerint közelebb kettős viadal fordult elő lovagkorbéli modorban, csak hogy nem veszélyes foggyerekek. Két polgár, egyik fiatal, a másik koros férfi, valami fölött összekapván, ez utóbbi amazt kihitta — botra. Ennek következtében a kitűzött örökben, lóháton, kapaszerű hosszú botokkal kivágatnak és Bud vára alá, a Küküllő melletti gyepre; s miután a kiűzött körülölvaglak, szonnyu erővel rohantak egymásra. Rövid idő múlva az idős úgy felütött, hogy harcményével együtt földre hanyatlott, mire a győztes, lováról leugorva, ellenfelére térdelt s bunkosát ráemelvén, mondá: „Eleted kezében van, de én megkegyelmezek bűnös fejednek.“ Ezután mindketten lóra pattanva, beavágtak a városba, hol a legelső korcsában kiüríték a kiengesztelődés és barátság poharát. A városból többen kimentek a viadal helyére s lelkesítő kiáltásokkal tüzeltek a bajvivókra.

○ (Agyonlött rablófőnök.) Martin, szerémszemei rablófőnök apr. 23. Eszék mellett Wetova nevű faluban 3 pandur által megtámadtatván, miután ezeknek kettejét megsebesíté, a harmadik által agyonlötvetett.

+ (Halálóadás.) Zsitvay József, kir. helytartósági tanácsos f. hó 2-án életének 66-ik évében Pesten elhunyt.

— (Kun-Szent-Mártonról) május 5-ről írják: Jó ideje, hogy városunk kebelében, több lelkesekből álló műkedvelő-társulat működik jótékony czélokra; f. hó 22-én e műkedvelő társulat ismét új jelét adta áldozatkészsége s buzgó részvéteének azáltal, hogy a höní vizkárosultak javára rendezett szini előadást megtartotta. Bizton hisszük: miszerint a működő tagok — különösen nemeskeblű hölgyeink, kiknek nagyrészen köszönhetni a szent cél haladását — jövőben szintén oly erélylyel működendnek közre a még hátralévő rendezett darabok előadásában, minőt eddig is tanusítottak. Ezen előadásból levonva a tett s kimutatott költségeket — összesen 227 ft. o. é. jött be, mely összeget ezennel bátor vagyok szerkesztő urnak felküldeni azon kéresemmel, hogy sziveskedjék átküldeni az illető bizottmányanak. (Lásd az „Adakozások“ rovatát). Bozóky József.

— (Adakozások.) A Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez mult héten beküldetett:

Magyarországi vizkárosultak számára: Kun-Szent-Mártonból egy műkedvelői előadás tiszta jövedelme Bozóky József által 25 ft. Az előbbi közlésekkel együtt begyűlt összesen 1961 ft. 90 kr.

Az írói segélypénztár számára: Pestről K. N. 3 darab ezüst huszast.

Nemzeti színházi napló.

Péntek, május 2. „Női harc.“ Vigjáték. Szerencsétlen nap az a péntek! Ma egy hete a „Didergő“ volt kitűze, de elmaradt; ma ismét azt tüzték ki, s ismét elmaradt. Valóban, az ember most már nem is mer pénteken színházba menni, hacsak el nem szánja magát, kivétel nélkül mindent megnézni, a mit csak a véletlennek tetszik eléje föltálatni. A „Női harc“-ban, „Leontine“ szerepét Nagy Luiza adta, meglehetősen sikerrel.

Szombat, május 3. „Hunyady László.“ Opera 4 felv. Erkel Ferencztől. Vasárnap, május 4. „A kisérlet.“ Eredeti népszimnű 3 felv. Szigetiől. Hétfő, május 5. „Könyves Kálmán.“ Történeti dráma 5 felv. Irta Jókai Mór. A czimszerepet Feleki remekül személyesítette; ritka szerep, melyet ily gáncsolatlan tökélylyel játszik. „Álmos herceget“ Kovács Gyula, ujon szereződött tag adta. A reményekre jogosító kezdő újabb fellépését várjuk, hogy véleményt mondhasunk róla. Átalában a mai előadás, a czimszerepet kivéve, egyike volt a gyengébbeknek. Közönség kevés.

Kedd, május 6. „Don Juan, vagy: a közbátor-vendég.“ Opera 2 felv. Mozarttól.

Szerda, május 7. Először: „Port a szemébe.“ Vigjáték 2 felv. Labiche és Martin után Feleki Miklós. Ezt megelőzte, szintén először: „Ádám és Éva.“ Vigj. 1 felv. Irta Berczik Árpád. — Némi, könnyen mellőzhető szeszadalmasságok kivételével, a két darab általában kellemesen töltötte be az estét. Könnyű, felületes kis portéka mind a kettő, de a közönség folytonos derült hangulatban nézte végig. Az új magyar vigjáték szerzője, s a szereplőket több ízben zajosan kitapsolták. Az „Ádám és Éva“ darabban különösen Felekiné, a francia vigjátékban leginkább Szigeti tünt ki.

Csütörtök, május 8. Recht Eliza k. a., a berlini opera tagjának föllepőteül: „Mártha.“ Opera 4 felv. Flotowtól.

